

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

TADEJ PAHOR

**Skladenjske kompetence pri slovenskih zamejskih dijakih
na Goriškem**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

TADEJ PAHOR

**Skladenjske kompetence pri slovenskih zamejskih dijakih
na Goriškem**

Diplomsko delo

Mentor: izr. prof. dr. Mojca Smolej

Univerzitetni študijski program prve stopnje:
Slovenistika in primerjalno jezikoslovje

Ljubljana, 2016

Zahvala

Za nastanek diplomskega dela se iskreno zahvaljujem mentorici izr. prof. dr. Mojci Smolej, ki mi je pomagala z odličnimi nasveti, priporočili in trdom. Zahvaljujem se tudi staršema, ki sta me finančno in moralno podpirala v času študija, sestri, ter prijateljem, s katerimi sem preživel mnogo nepozabnih trenutkov. Ob koncu gre zahvala tudi profesorjem na licejskih polih v Gorici, ki so mi omogočili izvajanje raziskovalne ankete.

Izvleček

V diplomskem delu z naslovom *Skladenjske kompetence pri slovenskih zamejskih dijakih na Goriškem* je v teoretičnem delu podano trenutno poznavanje slovenskega jezika na šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji. Po splošnem zgodovinskem pregledu slovenske manjšine v zamejski skupnosti, slovenščine kot praktičnosporazumevalnega jezika, kratke predstavitve italijanskega šolskega sistema in že izvedenih anket, na podlagi svoje ankete o poznavanju skladnje slovenskega knjižnega jezika analiziram znanje slovenščine pri dijakih prvih in zadnjih razredov višje srednje šole s slovenskim učnim jezikom v Gorici. Pri analizi podajam vzporednice z anketami iz prejšnjih let, primerjam obe skupini med sabo in s statističnimi podatki, najpogostejšimi napakami, z upoštevanjem vplivov italijanščine ter strukturami družin dijakov obrazložim sedanje razmere slovenščine v zamejskih šolah in posledice za take okoliščine. Ob koncu diplomskega dela navedem še najrelevantnejše ugotovitve in smernice za prihodnost slovenskega jezika v zamejskem prostoru.

Abstract

In the degree entitled *Skladenjske kompetence pri slovenskih zamejskih dijakih na Goriškem* the current knowledge of Slovene in the Slovenian schools in Italy is given in the theoretical section. After a general overview of the Slovene minority in Italy, a paragraph about Slovene as their communicative language, after a short description of the Italian school system and already accomplished surveys, I analyse the comprehension of the Slovene language with my own questionnaire about the Slovene syntax presented to the first and last classes of the high school with Slovene as the educational language in Gorizia. After that I point out the link with the surveys of recent years, compare both groups, and explain the present situation of Slovene in the Slovenian schools in Italy by considering the statistical data, most frequent mistakes, influences from Italian language and the family structure of the students. In conclusion, I present the main findings and emphasise future trends of the Slovene language in the Slovene minority in Italy.

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomska naloga v celoti moje delo in so uporabljeni viri ter literatura navedeni po mednarodnih standardih in veljavni zakonodaji.

Ljubljana, julij 2016

Tadej Pahor

KAZALO

Zahvala	i
Izvleček	ii
Abstract	iii
Izjava o avtorstvu	iv
Kazalo	v
Uvod	1
1. Teoretični del	2
1. 1 Zgodovinski razvoj slovenske manjšine v Italiji	2
1. 1. 2 Položaj slovenske manjšine danes	7
1. 2 Slovenščina kot praktičnosporazumevalni jezik zamejskega okolja	9
1. 3 Razvoj slovenskega šolstva v Italiji	11
1. 4 Pouk slovenščine na šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji	14
1. 5 Slovenščina pri najstnikih: vpogled v že izvedene ankete	15
2. Praktični del	19
2. 1 Namen raziskovalne ankete	19
2. 2 Raziskovalna vprašanja	19
2. 3 Predstavitev raziskovalne naloge	20
2. 4 Analiza rezultatov in interpretacija	21
2. 4. 1 Pisna naloga	21
2. 4. 2 Druga naloga: skladenjski del	24
Zaključek	31
Literatura	33
Priloge	35
Raziskovalna anketa	35
Učni načrti	39
Zaščitni zakon za Slovence v Italiji	51

UVOD

V diplomskem delu bom analiziral poznavanje skladnje pri slovenskih dijakih na višjih srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji. Raziskovanje bo umeščeno na geografsko omejeno območje Gorice in bližnjega zaledja.

Najprej bom v teoretičnem delu predstavil zgodovinsko ozadje razvoja slovenske manjšine v Italiji, vlogo in pomen slovenščine v zamejstvu, strukturo italijanskega šolskega sistema in izvajanje pouka slovenščine na zamejskih šolah.

Nato se bom osredotočil na do sedaj izvedene jezikovne raziskave in ankete, kjer bom kot glavno referenco vzel delo psihologinje, psihoterapevtke in pedagoginje dr. Susanne Pertot ter psihologinje Marianne Kosic in anketo SLORI-ja (Slovenskega raziskovalnega inštituta) z naslovom *Šola, družina in zunajšolske dejavnosti*. Primerjal bom rezultate anket iz preteklih let: ukvarjal se bom z bivalnim okoljem, narodnostnimi značilnostmi bivalnega okolja in narodnostno strukturo družin dijakov. Z omenjenimi značilnostmi bom analiziral današnjo situacijo ob upoštevanju statističnih podatkov rabe slovenščine v okviru zamejskih slovenskih časopisov, radia, televizije in odstotek njene rabe pri najstnikih v prostem času in ob druženju s prijatelji in vrstniki.

V praktičnem delu pa bom na podlagi lastne ankete ugotovil trenutno stanje in pozornost usmeril v skladenjske značilnosti slovenskega jezika na višjih srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom. Stopnjo skladenjskih kompetenc bom preveril z dvema nalogama: v prvi bodo morali dijaki sestaviti krajši sestavek v slovenščini na različno temo, ki bo preprostejša za mlajšo skupino, v drugi nalogi pa bodo rešili vaje iz skladnje. Nalogi bosta namenjeni dijaku iz prvega in petega razreda višjih srednjih šol (kar ustreza 9. razredu OŠ in 4. letniku gimnazije v slovenskem šolskem sistemu), z dobljenimi rezultati pa bom primerjal bistvene značilnosti obeh skupin, najpogostejše napake pri vsaki izmed njih, vplive italijanskega jezika, skladenjski razvoj in najvidnejša odstopanja od norme, določene v SSKJ in slovnica.

Za dodatne informacije in zanimivosti pa ob koncu navajam še dve prilogi: učni načrt slovenščine za devete razrede in četrte letnike, kjer se lahko opazi razliko v razporeditvi pouka slovnice in knjižvnosti pri mlajši skupini, program maturantov pa predvideva samo poučevanje književnosti. Namen priloge o Zaščitnem zakonu pa je, da prikaže pravice,

razmere zamejcev in položaj ter stopnjo zaščite slovenskega jezika na tem območju.

1. TEORETIČNI DEL

1. 1 Zgodovinski razvoj slovenske manjšine v Italiji

Primorsko ozemlje je kot izrazito mejno in prehodno območje bilo predmet razmejitve med sosednjimi državami, najprej med Beneško republiko in avstrijskim cesarstvom, nato med Italijo in Avstro-Ogrsko, po letu 1918 pa med Italijo in Jugoslavijo (Ferenc, Kacin-Wohinz, Zorn, 1973). Zgodovina slovenske narodnostne manjšine sega v drugo polovico 19. stoletja, ko je Beneška Slovenija po porazu habsburške monarhije v vojni z Italijo postala del slednje s plebiscitom leta 1866. To je za Slovence predstavljalo novo ureditev, saj so se odločali za Italijo, sklicujoč se na pravice, ki so jih svoj čas uživali pod beneško republiko, in medtem ko se jim v habsburški monarhiji ni godilo najbolje, se jim je kasneje v centralistično usmerjeni Italiji še slabše, saj se ta ni ozirala na jezikovne manjšine. Glede narodnostne sestave jezika na Primorskem je pomemben podatek iz leta 1910, ko se je izmed 928046 prebivalcev več kot polovica sporazumevala v slovenskem ali hrvaškem jeziku, okrog 38 % pa v italijanskem (Ferenc, Kacin-Wohinz, Zorn, 1973). Kljub temu pa so Italijani izvajali načrtno asimilacijo, enaki politični pogoji so veljali tudi za Slovence na Goriškem, Tržaškem in v Kanalski dolini. Stanje se je dodatno poslabšalo po koncu prve svetovne vojne, ko je Italiji po določenih rapalske pogodbe leta 1920 pripadla tretjina slovenskega etničnega ozemlja. Razmejitvena črta Mangart – Triglav – Krnice pri Novakih – Špehovše – Hotedršica – Planina – Snežnik – Reka je začrtala novo mejo med Italijo in Državo SHS, mesto Zadar in otoki Srakane, Unije, Cres, Lošinj, Lastovo, Palagruža pa so postali last italijanskega ozemlja, v istem času se je pod italijansko oblastjo znašlo še 320000 Slovencev.

V medvojnem obdobju se je nadaljevalo zatiranje Slovencev in slovenskega jezika, predvsem s prihodom fašizma na oblast. Nasilje nad slovensko manjšino so začeli izvajati načrtno. Z ukrepi za raznarodovanje in asimilacijo Slovencev so prepovedali uporabo slovenskega jezika v uradih, ukinili so razne društvene prireditve in zborovanja, zaplenili tisk, uvedli cenzuro, posameznike pa so politično preganjali. S številnimi dejanji, med katerimi je bil najbolj markanten požig Narodnega doma v Trstu leta 1920¹, a tudi razdejanje in požig

¹Pisatelj Boris Pahor v noveli *Grmada v pristanu* pretresljivo opisuje dogodek požiga Narodnega doma, ki ga je sam osebno doživel in ga je za vedno zaznamoval.

Delavskega doma v Trstu, tiskarne časopisov *Il Lavoratore* in *Delo*, tiskarne slovenskega dnevnika *Edinost*, komunističnih krožkov in srbske pravoslavne šole, so izvajali teror in pritisk na Slovence (Ferenc, Kacin-Wohinz, Zorn, 1973). Fašistični raznarodovalni sistem je temeljil na pojmovanju, da so južnoslovanski narodi manjvredni, zato je zanikal naravne človekove pravice in povečeval italijansko civilizacijo, ki mora vsrkati manj razvite narodnostne skupnosti. To tezo so nekateri pisci utemeljevali tako, da skupine Slovencev na obmejnem področju niso bile nikoli združene v lastno narodno državno enoto (Ferenc, Kacin-Wohinz, Zorn, 1973). Posledica takega pojmovanja so bili drastični ukrepi, ki so hudo prizadeli slovensko in hrvaško skupnost, še posebej ukrepi, sprejeti na konferenci fašistične stranke v Trstu. »Konferenca fašističnih voditeljev je ugotovila, da so slovanski učitelji, slovanski duhovniki, slovanska društva in drugo anahronizem in anomalija v deželi, ki je bila anektirana« (Ferenc, Kacin-Wohinz, Zorn, 1973: 69). Slovensko narodnostno manjšino so takoj prizadeli trije ukrepi, in sicer uveljavitev italijanskega občinskega in pokrajinskega zakona, priključitev Goriške k videmski pokrajini (goriški Slovenci podrejeni italijanski večini) in najhujša Gentilejeva reforma, ki je ukinila slovensko šolstvo². Kljub hudemu nasilju, raznarodovalnim ukrepom, asimilacijskim pritiskom in kritičnim socialnim razmeram so se razvile organizirane, večinoma podtalne dejavnosti za ohranitev slovenstva. Med njimi je bila najbolj odmevna TIGR³, cilj vseh pa je bil predvsem ohranjanje slovenskega jezika in kulturne dediščine in priključitev ozemlja k Jugoslaviji. Organizacija TIGR je sprva odgovarjala fašizmu s požigi fašističnih vrtcev, šol in rekreacijskih ustanov, pozneje so te akcije prenehale in se preusmerile v napisne, listkovne akcije in izobešanje slovenskih zastav ob obletnicah bazoviških žrtev.

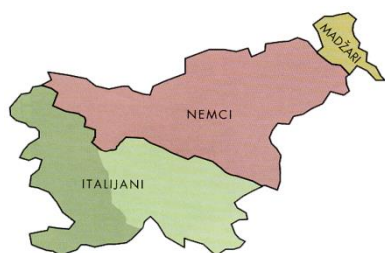
Posebno pa je treba poudariti delovanje zavednih slovenskih duhovnikov, ki so z ohranjanjem slovenskega jezika pri bogoluzju in cerkvenem petju pripomogli, da slovenščina ni bila pozabljena. Čeprav fašistična oblast ni imela pravice neposredno posegati v cerkvene razmere, so vseeno izvajali pritisk na politiko škofov in na vernike. Na Goriškem je bilo pomembno delovanje nadškofa Frančiška Borgie Sedeja, ki se je na svojem mestu obdržal do leta 1930 zaradi spretne politike, lojalnosti do oblasti in do Vatikana. Odstranili so ga zato, ker se je zavzemal za jezikovne pravice Slovencev. Tako je bila tudi slovenščina izrinjena iz cerkve, čeprav so nekateri slovenski duhovniki na podeželju ostali edini, ki so ohranili narodno zavest in prenesli pod okrilje cerkve celotno društveno življenje, saj so tam Slovenci

² Glej poglavje *Razvoj slovenskega šolstva v Italiji*.

³ Trst, Istra, Gorica, Reka.

lahko javno nastopali, prepevali itd. Fašisti so začeli s policijskimi ukrepi in pregoni tudi proti posameznim duhovnikom, vendar večkrat neuspešno, zato so se začeli posluževati nasilja: vdirali so v cerkve, zaplenili pesmarice in molitvenike v slovenščini, najhujši dogodek pa se je zgodil v Gorici, ko so ljudem, ki so peli slovenske pesmi, dali piti ricinusovo olje. Skladatelju in pevovdji Lojzetu Bratužu so po maši v Podgori, kjer je njegov zbor pel slovenske pesmi, dali piti strojno olje, pomešano z bencinom. Po dveh mesecih hudega trpljenja je podlegel poškodbam.

Slovensko-italijanski odnosi so se do skrajnosti zaostriili po izbruhu druge svetovne vojne. Napad Nemčije na Jugoslavijo aprila 1941 je razkosal ne le jugoslovansko državo, ampak tudi Slovenijo. Razdelile so si jo Nemčija, Madžarska in Italija, ki je v vojaškem napadu na Jugoslavijo videla vrhunec svoje dolgoletne, proti Balkanu in Podonavju usmerjene fašistične in imperialistične politike.

Razdelitev Slovenije med tri okupatorje leta 1941.

Temnnejša zelena barva označuje ozemlje današnje Slovenije, ki je leta 1920 z Rapalsko pogodbo pripadlo Italiji in je bilo del Julijske krajine.

Slika 1

V nasprotju z vojnim pravom, ki ne dopušča aneksije z vojaško silo zasedenega ozemlja pred podpisom mirovne pogodbe, je Italija priključila Ljubljansko kotlino ter celotno Notranjsko in Dolenjsko. Sprva je bila italijanska okupacijska politika milejša od nemške in madžarske, saj se je fašistični okupator zanašal na to, da si bo Slovence podjarmil z domnevno večvrednostjo italijanske omike. Ker so v primerjavi z nacističnim imele začetni italijanski okupacijski režim za manjše zlo, so nekatere slovenske politične sile z njim sodelovale. Glavnina Slovencev pa je videla prihodnost slovenskega naroda le v taboru protifašistične koalicije. Njihov cilj je bila ustanovitev združene Slovenije, ki naj bi v okviru jugoslovanske federacije vključevala vsa slovenska etnična območja. Osvobodilna fronta (OF) je nastala v Ljubljani že aprila 1941 in se je zavzemala za takojšnji upor proti okupatorju, spodbudila nastanek prvih partizanskih enot in začela vojaško delovati proti okupatorjevim silam.

V OF so se vključevali vsi sloji prebivalstva ne glede na versko in politično prepričanje, vključno z do tedaj ilegalnimi narodnjaškimi gibanji. Na naraščajoči uspeh partizanskega boja in na vse ostrejšo nasprotovanje prebivalstva do okupatorja je Mussolini odgovoril s prenosom pristojnosti s civilne na vojaško oblast, ki je uvedla surovo represijo.

Okupacijski režim je temeljil na nasilju: vrstile so se prepovedi, konfinacije, deportacije, internacije v taborišča (med njimi Rab, Gonars in Renicci), procesi pred vojaškimi sodišči, zaplembe premoženja, požigi domov in vasi. Žrtev je bilo na tisoče: padlih v bitkah, obsojenih na smrt, ustreljenih talcev, ubitih civilistov. V taborišča je bilo odgnanih okrog 30000 ljudi, večinoma civilistov, žensk in otrok, izmed katerih se mnogi niso nikoli vrnili. Italijanske oblasti so v duhu politike "deli in vladaj" podprle slovenske protikomunistične, zlasti katoliško usmerjene politične sile. Te so iz strahu pred komunistično revolucijo obravnavale partizansko gibanje kot hujšo nevarnost od okupatorja in so zato privolile v sodelovanje z njim. V OF je namreč vodilno vlogo prevzela komunistična partija, ki je poleg narodnoosvobodilnega namena gojila tudi načrte socialne revolucije. Protikomunistične sile (domobranci) so ustanovile samozaščitne vaške straže, ki so jih italijanska poveljstva organizirala v prostovoljno protikomunistično milico in jih uspešno uporabljala v boju proti partizanom.

Iz Ljubljanske province se je osvobodilni boj kmalu razširil tudi med slovensko prebivalstvo na Primorskem, ki je že skoraj četrto stoletje živelo pod italijansko oblastjo. Tu je naletel na posebno plodna tla, bodisi ker so primorski Slovenci na svoji koži že dolgo preizkusili krutost fašističnega režima bodisi ker so v OF videli uresničitev narodne zahteve po združitvi vsega s Slovenci naseljenega ozemlja (vključno z mesti, ki so bila naseljena pretežno z Italijani, kot npr. Trst in obmorski deli Istre). Na začetku je sicer širitev mreže OF stekla s težavo, saj zaradi prisilne emigracije, konfinacij, internacij v taborišča, obsodb na dolga leta ječe ali na smrt (drugi tržaški proces leta 1941), na teritoriju skoraj ni bilo več narodnjakov (tigrovcov), intelektualcev, antifašistov in komunistov, še posebno ne vodilnih oseb, ki bi lahko organizirale odbore OF in partizanske čete (Ferenc, Kacin-Wohinz, Zorn, 1973). Poleg tega je bila večina za boj sposobne slovenske mladine vpoklicana v italijansko vojsko ali v posebne bataljone. Poleti 1941 je iz osrednje Slovenije prišlo nekaj aktivistov, ki so začeli delovati v Trziču, Gorici, Trstu in njihovi okolici, septembra pa devet primorskih partizanov, ki jih je fašizem izgnal v Jugoslavijo. Kmalu je na Krasu, v bližini Štanjela, nastala prva primorska partizanska četa, ki je že 28. oktobra 1941 (fašistični praznik) izvedla prvo diverzantsko akcijo.

Osvobodilni boj se je potem naglo širil in postal množičen tudi na Primorskem po 8. septembru 1943, ko so Italijani zapustili slovensko ozemlje, v veliko primerih s pomočjo domačega prebivalstva. Kapitulacija Italije je pomenila odločilen preobrat v slovensko-italijanskih odnosih. Psihološko, a tudi dejansko se je tehnična nagnila v prid Slovincem, saj se je prevladujoča podoba z Italijani kot osvajalski in vladajoč narod ter Slovenci kot

podjarmljen in zatiran narod, korenito preobrazila. Jeseni 1943 je vodstvo OF sprejelo odločitev o priključitvi Primorske k Sloveniji in tako uresničilo hotenje domačega prebivalstva, ki je bilo skoraj stoodstotno privrženo partizanskemu gibanju. Tako so tudi Slovenci na Primorskem končno spet postali politični dejavnik.

Po drugi svetovni vojni sta Socialistična federativna republika Jugoslavija (SFRJ) in Italija podpisali mirovno pogodbo. Z njo je bilo ustanovljeno svobodno tržaško ozemlje (STO), razdeljeno na cono A in cono B. Prva je bila pod angloameriško, druga pa pod jugoslovansko vojaško upravo. Z londonskim memorandumom, ki so ga v Londonu leta 1954 podpisali predstavniki Italije, Jugoslavije, Velike Britanije in ZDA, je STO prenehalo obstajati. Memorandum je določal, da se je italijanska civilna uprava razširila na večino ozemlja cone A, iz katere se je umaknila angleško-ameriška vojska, jugoslovanska civilna uprava pa se je razširila na celotno cono B, ki jo je zasedala jugoslovanska vojska od umika iz Trsta 12. junija 1945, povečano za dvesto metrski pas na južnem delu cone A. S sporazumom je Slovenija glede na predvojno stanje, ko je to območje bilo pod italijansko oblastjo, spet pridobila svoboden izhod na morje in svoj del obalnega ozemlja. Pomemben del memoranduma je statut, ki na formalni ravni ureja narodnostne pravice manjšin na območjih, na katera se je razširila italijanska oziroma jugoslovanska civilna uprava. Statut je bil prvi mednarodni dokument, ki je urejal zaščito slovenske manjšine v Italiji, vendar samo za območje bivše cone A. Takratna Federativna ljudska republika Jugoslavija je sporazum sprejela 25. oktobra 1954, italijanski parlament pa ga ni ratificiral.

Formalni zaključek londonskega memoranduma predstavljajo osimski sporazumi med Italijo in Jugoslavijo, podpisani v mestu Osimo blizu Ancone leta 1975. Osimske sporazume sestavljajo trije temeljni dokumenti ter 16 dodatkov: pogodba med Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in Republiko Italijo, sporazum o pospeševanju gospodarskega sodelovanja med Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in Republiko Italijo ter protokol o prosti coni. Čeprav so večino osimskih določb uresničili in se pravice za zaščito slovenske jezikovne manjšine v Italiji še vedno počasi uresničujejo, se položaj manjšine postopoma izboljšuje.

Najpomembnejši zakon, ki naj bi dokončno uredil pravice in položaj Slovencev v Italiji, je zaščitni zakon. Ta v členih 8., 9., 10. in 11. še posebej govori o rabi slovenščine v javni upravi, v izvoljenih političnih telesih. Deseti člen pa določa uporabo slovenščine tudi na napisih javnih uradov, uradnih papirjih in krajevnih napisih ob prometnih oznakah. Pomembna je tudi možnost, da se pripadniki manjšine lahko odločijo za dvojezične osebnostne

izkaznice, čeprav je postopek za izdajo le-teh bistveno bolj zapleten kot pri izdaji enojezičnih (italijanskih) izkaznic.

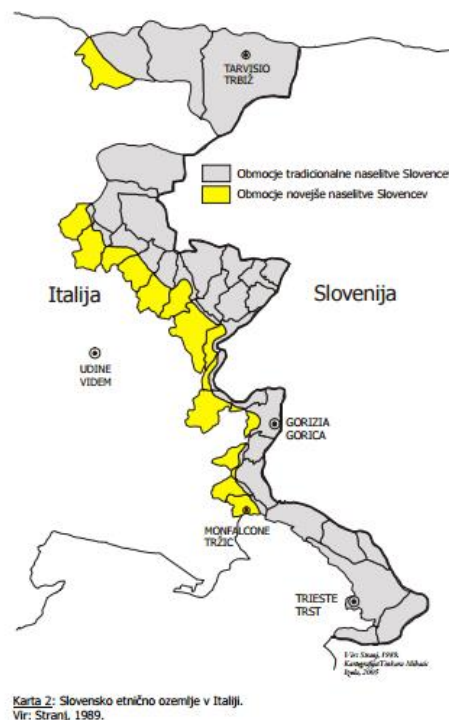
1. 1. 2 Položaj slovenske manjšine danes

Danes je avtohtona slovenska narodna skupnost v Italiji oz. slovenska manjšina ena najmočnejših in najboljše organiziranih manjšin.

Glede številčnosti pripadnikov slovenske manjšine žal ni novejših podatkov, saj je bil zadnji popis, ki je ugotavljal narodno in jezikovno pripadnost, leta 1921. Etnična meja je kljub vztrajnosti in splošni stabilnosti

zelo spremenljiva in elastična. Območje tradicionalne naselitve Slovencev je bilo manj izpostavljeno v hribovitih, bolj perifernih predelih, medtem ko so urbanizirani centri bili skozi stoletja izpostavljeni večjim pritiskom italijanskih integracijskih procesov (Bufon, 1990). Temeljit pregled popisov in oceno številčnosti za slovensko manjšino v Italiji je opravil Stranj (1999). S pomočjo vladne ocene števila slovenskega prebivalstva v Goriški pokrajini je podal vrednosti za leto 1983: od 63269 prebivalcev je bilo 9201 Slovencev, kar je predstavljalo 14,5 %. Ker v svojem diplomskem delu govorim predvsem o Goriški, navajam podatke, ki veljajo za Goriško, in sicer: danes živi v Goriški pokrajini največ Slovencev v italijanskem delu Brd z občinami Dolenje, Krmin in Števerjan, v mestnem centru in predmestjih Gorice in na Goriškem krasu z občinami Doberdob, Sovodnje in Zagraj, deloma tudi Moš, Ronke in Tržič.

Manjšinska skupnost v Italiji ima zelo razvito kulturno in športno dejavnost. Družbeno življenje vodita predvsem dve krovni organizaciji, in sicer SSO (Svet slovenskih organizacij) in SKGZ (Slovensko kulturno-gospodarska zveza). Na Videmskem pa je organizirana tudi Zveza Slovencev Videmske pokrajine. Krovni organizaciji sta politično obarvani, saj SSO združuje ljudi, ki se prepoznavajo v vrednotah krščanstva, slovenstva, medtem ko SKGZ

Prikaz slovenskega etničnega ozemlja v Italiji.

Slika 2

združuje levo usmerjene člane manjšine. SKGZ je bila ustanovljena leta 1954, deluje na številnih področjih - kulturnem, medijskem, izobraževalnem, socialnem in športnem. Vanjo so vključene številne zveze in društva: ZSKD (Zveza slovenskih kulturnih društev), Kulturno društvo Ivan Trinko, Slovensko deželno gospodarsko združenje, Kmečka zveza, taborniška organizacija Rod modrega vala, Kulturni dom v Gorici, Primorski dnevnik, Slovenski dijaški dom S. Gregorčič, Novi Matajur, podporno društvo Dijaška matica ... Zanimivo je dejstvo, da so vsa društva, ki so spadala pod SKGZ, dobivala do razpada Jugoslavije zajetno finančno podporo, kar pa ne velja za društva, ki so bila včlanjena v SSO in so delovala predvsem zaradi delovnosti, zagnanosti in vztrajnosti posameznih prostovoljcev. SSO letos praznuje štiridesetletnico obstoja in ima pod svojim okriljem Goriško Mohorjevo družbo, Slovensko prosveto, Zvezo cerkvenih pevskih zborov, Kulturni center Lojze Bratuž, Krožek Antona Gregorčiča, Knjižnico Dušana Černeta, Katoliško tiskovno društvo (KTD), Združenje E. Blanchini, Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel, Radijski oder, Skupnost družin Sončnica ...

Za kulturno življenje manjšine imajo zelo pomembno vlogo organizacije, ki so članice obeh krovnih zvez: Slovensko stalno gledališče, Narodna in študijska knjižnica, SLORI (Slovenski raziskovalni inštitut), Kinoatelje ... SLORI opravlja raziskave in študije, vezane na slovensko skupnost v Italiji. V Trstu deluje tudi DSI (Društvo slovenskih izobražencev), ki prireja vsak ponedeljek srečanja z različnimi osebnostmi na svojem sedežu. Prav tako so tudi v Gorici vsak četrtek Srečanja pod lipami, ki jih organizira krožek Anton Gregorčič. Tudi oni večkrat medse povabijo pomembne akterje družbenopolitičnega življenja. Posebnega pomena pa je delovanje najrazličnejših društev po vaseh, ki združujejo številne mlade in starejše, in so pomembne za razvoj in ohranjanje slovenske kulture in jezika. Največkrat delujejo na področju petja in gledališke ustvarjalnosti ter svojo dejavnost pokažejo na različnih revijah in festivalih.

Pomembno vlogo za razvoj slovenščine v manjšini igra tudi tisk, dnevni časopis je Primorski dnevnik, ki ima sedež uredništva v Trstu, tednik, ki izhaja v Gorici, pa je Novi glas. V Benečiji tiskajo Dom, ki je štirinajstdnevnik, in Novi Matajur. Oba imata članke tudi v italijanščini in v beneškem narečju. Izhajajo tudi različne revije kot Mladika, otroški reviji Galeb in Pastirček. Od osvoboditve dalje deluje slovenski program radia Trst A, ki oblikuje poročila v slovenskem jeziku in samostojne oddaje vsak dan od 7h do 19.30. Zadnjih dvajset let je vsak dan ob 20.30 tudi televizijski dnevnik v slovenščini, ki povzema najpomembnejše dogodke v zamejstvu in po svetu, ponovitev je tudi na prvem slovenskem kanalu pozno zvečer. Televizijske oddaje v slovenščini je oblikoval zakon o reformi RAI iz leta 1975. Po

krajšem obdobju eksperimentiranja je bila prva uradna oddaja (Tv dnevnik) na sporedu 1. maja 1995, torej 20 let kasneje. SLO MEDIA pa je medijski portal Slovencev v zamejstvu, ki sproti obvešča in analizira najpomembnejše dogodke.

1. 2 Slovenščina kot praktičnosporazumevalni jezik zamejskega okolja

Slovenska zamejska skupnost se nahaja v treh pokrajinah Furlanije-Julijske krajine: na Tržaškem, Goriškem in Videmskem. Za slovensko govorečo manjšino v Italiji je bistvenega pomena dvojezičnost govorcev in preplet slovenskega in italijanskega jezika v vsakdanjem govoru med odraslimi govorci, v še večji meri pa med otroki, najstniki in dijaki oz. študenti. Na geografsko omejenem območju Furlanije-Julijske krajine slovenščina ne predstavlja le praktičnosporazumevalne vloge v zamejski skupnosti, ampak ima tudi status slovenske narodne zavesti, ki vzpostavlja stik s Slovenijo. Odločilno vlogo imajo slovenske javne ustanove, to so osnovne, srednje in višje srednje šole (kakor je značilno za italijanski šolski sistem⁴), glasbene šole, športna društva, kot npr. na Goriškem Dom, Olimpija, Soča, številni časopisi kot Primorski dnevnik, Novi glas, in najrazličnejša kulturna društva, ki s svojim bogatim delovanjem vključujejo veliko število populacije. Zgoraj naštetosti se najbolj izrazito kažejo v največjih slovenskih središčih, in sicer v Trstu in Gorici. Po neuradnih podatkih italijanskega notranjega ministrstva naj bi na tem območju živelo okoli 70000 slovensko govorečega prebivalstva, po drugih virih pa celo okoli 100000.

Slovenski jezik, ki ga govorijo v zamejstvu, vsebuje veliko narečnih različic in kaže precejšnje število lokalnih značilnosti. V goriški pokrajini se v slovenskem jeziku odražajo drugačne italijanske interference in izposojenke kot v tržaški. To so značilnosti lokalnega standarda, ki potekajo na vseh jezikovnih ravneh (Pertot, 2014). Govorci slovenskega jezika, ki bivajo v Furlaniji-Julijski krajini, poznajo slovensko in italijansko narečje, hkrati pa tudi slovenski in italijanski standard, le-te pa uporabljajo glede na govorni položaj, namen sporočila in družbeni status sogovornika. Čeprav ima slovenščina pri nekaterih funkcijskih zvrsteh, kot sta strokovno izrazje in praktičnosporazumevalno vsakodnevno besedje, omejeno razvojno stopnjo, je vsekakor treba poudariti dejstvo, da se Slovenci v Italiji sami sebe obravnavajo kot narodnostno identiteto (Pertot, 1991). V zadnjih letih pa je nivo slovenske vitalnosti močno upadel, faktorjev za ta pojav pa je več. Augusto Carli (2002) navaja

⁴Italijanski šolski sistem predvideva petletno osnovno šolo, triletno srednjo šolo in petletno »višjo« srednjo šolo.

negotovost govorcev pri spremenjeni jezikovni situaciji, okrnjene možnosti slovenščine⁵, negotovost z medgeneracijskim prenosom slovenskega jezika in vse izrazitejše zbliževanje slovenskega jezikovnega sistema k dominantni italijanščini. Te ugotovitve potrjuje tudi jezikoslovka Matejka Grgič, ki meni, da je potreba po identifikaciji privedla do izrazitega, celo skrajnega poudarjanja simbolne funkcije jezika, sistemskost in sredstvenost pa sta bili zapostavljeni (Grgič, 2016).

Te jezikovne lastnosti so bolj razvidne v vsakodnevnem in poljudnostrokovnem diskurzu, manj opazne pa so v znanstvenih, strokovnih in teoretskih delih.

Začetek novega tisočletja pa je vendarle pomenil izboljšave za položaj slovenščine in njenih govorcev v zamejstvu. Italijanski parlament je namreč februarja 2001 sprejel t. i. Zaščitni zakon za Slovence v Italiji in ohranil pravice, ki so jih Slovenci že uživali, na nekaterih področjih pa omogočil večjo stopnjo zaščite. Glavne med temi so bile pravica do poimenovanja v slovenskem jeziku, pravica do znakov in zapisov v slovenskem jeziku ter pravica do uporabe slovenščine pri pravnih postopkih, ustanovah, inštitucijah, združenjih in fundacijah (Zaščitni zakon za Slovence v Italiji, 38/2001)⁶. Najpomembnejša pridobitev je bila tudi ta, da so z zakonom bili prvič uradno priznani Slovenci v Videmski pokrajini, ne le tisti v Goriški in Tržaški. Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo 1. maja 2004 se je vzpostavila povezava med Slovenijo in Italijo, medkulturno prepletanje med državama je postalo izrazitejše. Poleg tega je močno naraslo zanimanje za slovenščino med italijansko govorečim prebivalstvom, kar se je tudi pokazalo ob vse številčnejšem vpisu otrok v šole s slovenskim učnim jezikom s strani samo italijansko govorečih staršev⁷. Razlog za tak pojav je nedvomno tudi ta, da so s pridobljenim znanjem slovenskega jezika na voljo večje zaposlitvene možnosti, študijske izbire in bodoče bivanje čez mejo (Pertot, 2014). Veliko zanimanja se je obenem pojavilo tudi pri obiskovanju slovenskih krajev: za Goriško območje je mogoče opaziti bistven porast Italijanov v novogoriških trgovinah, sejnih, knjižnicah in kulturnih prireditvah: odprtje meja je tako pozitivno vplivalo na medsebojne odnose med državama.

⁵Slovenščina je v zamejskem okolju podvržena vsakdanji interferenci z italijanščino, kar omejuje njeno pravilno rabo v pogovornem in strokovnem jeziku.

⁶Glej prilogo 5 na strani 51.

⁷Raziskave so pokazale, da se je v letih 1995-2003 odstotek vpisanih otrok iz neslovenskih, večinoma italijanskih družin, podvojil z 8 na 15 %, medtem ko se je št. otrok iz slovenskih družin zmanjšalo za 20 %.

1. 3 Razvoj slovenskega šolstva v Italiji

Že nekaj let po koncu prve svetovne vojne so fašisti prepovedali poučevanje v slovenščini na slovenskih šolah in s tem dodatno ogrozili obstoj slovenskega jezika na zamejskem območju. Kljub prepovedi in zatiranju pa so ljudje s pomočjo družin, cerkve, organizacij in tajnih izobraževalnih krožkov uspeli ohranjati preganjani jezik. Po kapitulaciji Italije 8. septembra 1943 so se začele odpirati šole v posameznih vaseh, jeseni 1945 so se na Tržaškem in Goriškem končno odprle slovenske šole, njihov ustroj pa se je naslonil na predvojno šolsko zakonodajo, ki je veljala v Kraljevini Italiji, se pravi na Gentilejevo reformo iz leta 1923. Pri tem je treba opozoriti na različno obravnavo pravic slovenske manjšine glede na njihovo zemljepisno lokacijo: na Tržaškem in Goriškem so bile leta 1945 slovenske šole ponovno odprte pod okriljem Zavezniške vojaške uprave, v Benečiji, Reziji in Kanalski dolini, nad čigar ozemlji Italiji ni bila odvzeta suverenost, pa so Slovenci še naprej ostali brez vsake pravne zaščite in torej tudi brez lastnih šol (Simčič, 2016). Fašistično usmerjene vidike te zakonodaje, kot postopno odpravo pouka vsakršnega manjšinskega jezika v Italiji (slovenščina, hrvaščina, nemščina) na vseh stopnjah šolske izobrazbe, so glede na novo geopolitično situacijo ukinili, vendar je Gentilejeva zakonodaja ostala v veljavi vse do danes.

Leta 1945 je šolski cikel v okviru obveznega šolanja (do 14 leta starosti) predvideval petletno osnovno šolo, ki ji je sledila izbira med nižjo gimnazijo in dvoletno, kasneje triletno strokovno (industrijsko ali trgovsko) šolo. Na višjo klasično gimnazijo, znanstveni licej ali na učiteljske so se nato smeli vpisati samo dijaki z opravljenjo nižjo gimnazijo, ostali so morali izbrati med tehniškimi in strokovnimi šolami. Tudi vpis na univerzo ni bil prost, ampak je bil glede na izbiro fakultete vezan na vrsto opravljenih mature.

Prva izrazitejša in odmevnejša povojna reforma italijanskega šolstva je bila zato uvedba enotne triletno nižje srednje šole leta 1962 (Simčič, 2016). Na ta način se je oblikoval enoten, za vse otroke enak osemletni šolski sistem, razdeljen na pet razredov osnovne in tri razrede nižje srednje šole. Reforma je izbiro med splošno-izobraževalno in strokovno-poklicno izobrazbo predstavila v čas po 14. ali celo po 18. letu starosti in pomenila prvi korak v smeri demokratizacije italijanskega šolskega sistema, kar je prispevalo k omilitvi socialne neprepustnosti med družbenimi sloji.

Sedem let kasneje sta spremembe načrtali dve reformi. Prva je bila liberalizacija vpisa na univerzo. Do takrat je namreč le opravljena klasična matura dovoljevala vpis na vse fakultete. Naslovi vseh ostalih višjih srednjih šol, vključno z znanstvenim licejem, so imeli omejitve, ki jih je pa omenjena liberalizacija odpravila. Isti zakon je reformiral tudi sestavo

maturitetnega izpita, ga poenostavil in skrajšal. Uvedel je preizkus iz štirih predmetov zadnjega letnika: dve pisni preizkušnji, prvo iz italijanščine (oz. slovenščine na slovenskih šolah), drugo pa iz enega od strokovnih predmetov, značilnih za posamezno smer ter kolokvija, enega iz predmeta, ki si ga je dijak izbral sam, drugega pa iz predmeta, ki ga je izbrala komisija (Simčič, 2016). Danes se matura razlikuje od zgoraj navedene, saj je sestavljena iz treh pisnih preizkušenj in ustnega zagovora.

Za slovensko šolstvo v Italiji so pomembne tudi nadaljnje italijanske šolske reforme. Leta 1974 so se t. i. pooblaščenim odloki šolskih vsebin dotaknili le v eni točki, ki pa je bila zelo pomembna, in sicer v tisti, ki je uvedla možnost eksperimentiranja. Šole, še posebej višje srednje šole, so lahko samostojno ali v povezavi z drugimi šolami ministrstvu predlagale morebitne vsebinske spremembe v učnih načrtih in predmetnikih (Simčič, 2016). To pa je ob začetku novega tisočletja Italijo privedlo v položaj, kjer je šolski sistem zaradi prevelikih vsebinskih raznolikosti postal neobvladljiv.

V zadnjih letih sta največji odmev imeli reforma Moratti iz leta 2003 in reforma Gelmini, ki je v veljavo prišla med letoma 2008 in 2011. Prva je uvedla poučevanje angleščine od prvega razreda osnovne šole in odpravila zaključni izpit ob koncu petega razreda. Reforma Gelmini je Morattijevo ukinila in zelo spremenila dotedanje izobraževanje na vseh šolah v Italiji. Višje srednje šole so se razdelile na tri glavne vrste šol: liceje, ki jih je po novi ureditvi šest, in sicer: klasični, znanstveni, humanistični z družbeno-ekonomsko opcijo, jezikovni, umetniški, glasbeno-plesni, tehniške šole različnih usmeritev in poklicne zavode, ki izobražujejo za delo. Šolska obveznost je zvišana do 16. leta starosti, zato se učni načrti prvega dvoletja precej poenotijo, da neuspešni dijaki lažje zamenjajo smer šolanja.

Z novo reformo je trajanje šolske ure podaljšano iz petdeset na šestdeset minut, ponovno je vključena državljanska vzgoja v učni načrt, napredovanje v višji razred je postalo dovoljeno le z zadostno oceno v vseh predmetih itd. Vidna sprememba je bila tudi vključitev ocene iz vedenja, ki se je skupaj z ostalimi štela v končno povprečno oceno in je v veljavi še danes.

Zadnja šolska reforma je stekla v tekočem šolskem letu 2015/2016. Vlada jo je poimenovala kar »La buona scuola« oz. »Dobra šola«. Zakon uvaja večje spremembe za učno osebje, ki bo sprejeto v službo samo preko razpisanih natečajev, odpravilo naj bi se status suplenta in dalo zaposlitvene možnosti strokovnemu osebju, ki naj bi poskrbelo za obogatitev učno-vzgojne ponudbe vsake šole. Glede učnih programov je velik poudarek na učenju tujih jezikov že od osnovne šole, na višji srednji šoli pa je največja novost t. i. izmenjava šola-delo, kar pomeni, da naj bi se dijaki zadnjih treh letnikov vključevali in spoznavali delovno okolje.

Tudi sami učni programi so usmerjeni predvsem na pridobivanje in preverjanje kompetenc, in sicer jezikovnih, matematičnih, naravoslovnih, družbeno-zgodovinskih in državljskih na licejih, na tehniških in poklicnih šolah pa še kompetenc, ki so povezane s smerjo šole.

Srednješolsko izobraževanje na Goriškem poteka danes na dveh polih, in sicer licejskem in tehniškem polu v skupnem središču v ulici Puccini. V višješolskem središču delujejo (z uradnim imenom) Državno izobraževalni zavodi s slovenskim učnim jezikom klasični licej Primoža Trubarja, znanstveni in humanistični licej Simona Gregorčiča. Na tehniškem polu pa so tri smeri, in sicer ekonomska smer za turizem »Ivan Cankar«, upravna smer finance in marketinga »Žiga Zois« ter smer informatika in telekomunikacije »Jurij Vega«. Vse višje šole so v teku let doživele veliko sprememb, od vsebinskih do organizacijskih. Tudi vpisi dijakov na šole s slovenskim učnim jezikom zelo nihajo. V času ekonomske rasti (70., 80. leta prejšnjega stoletja) se je največ dijakov vpisovalo na ekonomsko smer, ker jih je večina takoj po končanem šolanju dobila zaposlitev (predvsem zaradi poznavanja slovenščine in srbohrvaščine) v številnih uvozno-izvoznih podjetjih, ki so delovala ob meji z Jugoslavijo. Po ekonomski krizi je tudi ta šola doživela drastičen padec vpisov. Zadnjih nekaj let se največ dijakov vpisuje na licejske smeri, večje število vpisanih beleži tudi smer informatika in telekomunikacije. Žal podatki o vpisih kažejo, da se vedno večji odstotek dijakov, ki so hodili v nižjo srednjo šolo s slovenskim učnim jezikom, vpiše na italijansko višjo šolo. Vzroki so različni, nekateri prihajajo iz italijanskih družin in se bojijo, da ne obvladajo dovolj slovenščine, da bi lahko uspešno sledili pouku. Drugim se zdi, da je smeri, ki jih ponuja slovenski šolski center, premalo. Dijaki, ki imajo v prvih dveh letih višje šole težave s slovenščino, se čedalje bolj pogosto udeležijo tečajev slovenščine v Ljubljani. Preseneča pa dejstvo, da se vpisujejo dijaki iz Slovenije, ki naše šole izberejo predvsem zaradi zanimivih učnih programov, učenja italijanščine, majhnih razrednih skupnosti, ki omogočajo drugačen, bolj oseben didaktičen pristop.

Velik porast v zadnjih letih opazimo pri vpisih dijakov iz Gorice na Univerzo v Ljubljani, predvsem na študij medicine, pedagoških ved, informatike, slovenistike. Nekateri se za študij v Sloveniji odločijo zaradi finančnih ugodnosti, marsikdo pa zaradi boljšega poznavanja slovenskega jezika in ohranjanja stikov z matično domovino.

1. 4 Pouk slovenščine na šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji

Vzgojno-izobraževalni sistem v manjšinskem prostoru, kjer sobivata dva jezika in dve kulturi, nima le namena, da dijaki pridobijo splošno in poklicno znanje, ampak hkrati tudi zagotavlja socialni in demografski razvoj manjšine, pripomore k varovanju identitete in razvoju materinščine (Kern, 2009). Osnovne, nižje srednje in višje srednje šole s slovenskim učnim jezikom v Italiji so z razliko od slovenskih osnovnih in srednjih šol podvržene italijanskemu šolskemu sistemu. Slednji predvideva, da traja izobraževanje na osnovni šoli pet let, na nižji srednji šoli tri leta, na višji srednji šoli pa pet let⁸. Po podatkih izpred nekaj let je mogoče ugotoviti, da vse stopnje slovenskih šol v Italiji, od vrtca do mature, obiskuje okoli 3600 učencev (Kern, 2009). Nedvomno pa je najpomembnejša razlika slovenskih zamejskih šol v primerjavi z italijanskimi prav izobraževanje vseh predmetov v slovenščini, z izjemo angleščine in italijanščine. Zgornji podatek velja za vrtce, šole v Gorici in Trstu, v Špetru in Videmski pokrajini pa obstajajo dvojezične ustanove.

Na višjih srednjih šolah imajo slovenski dijaki letno bistveno več ur kot italijanski: bienij 31 ur tedensko, trienij pa 34 ali 35. Skozi celotno petletno srednješolsko izobraževanje so na vseh treh licejskih smereh pouku slovenščine namenjene štiri ure tedensko, ki s štirimi dodatnimi urami italijanščine na teden tvorijo daljši urnik. Ob natančnejšem pregledu učnih načrtov za slovenski jezik ugotovim, da se v prvem bieniju poleg uvoda v svetovno književnost (književnost starega orienta, antika, srednjeveška književnost) obravnavajo predvsem slovnične značilnosti slovenskega jezika. Poudarek je na skladnji in oblikoslovju, kjer se z vajami in preverjanji utrdijo oblikoslovna pravila ter skladijske kompetence. Obravnava se besedne vrste, slovnična, pravorečna in pravopisna pravila, socialne zvrsti in besediloslovje. Po drugi strani pa se fonetike in besedotvorja ne obdela oz. se ju le omeni⁹. Skladijske kompetence dijaki pridobijo v drugem letniku višje srednje šole oz. prvem letniku slovenske srednje šole⁸. V drugem trieniju pa profesorji poleg svetovne književnosti predstavijo tudi vpogled v slovensko književnost, navadno od protestantizma do vključno medvojne književnosti. Z razliko od slovenskih srednjih šol in univerze, je poudarek tudi na zamejskih avtorjih in ustvarjalcih. Na jezikovni vzgoji v tem obdobju ni posebnega poudarka,

⁸V slovenskem šolskem sistemu petletna osnovna šola odgovarja razredni stopnji osnovne šole, nižja srednja šola predmetni stopnji osnovne šole, višja srednja šola pa srednji šoli. To pomeni, da deveti razred slovenske osnovne šole ustreza prvemu letniku višje srednje šole.

⁹Za več informacij glej prilogo 3 na strani 39.

ker se od dijakov pričakuje, da so se večino pravil naučili in jih znajo uporabljati, velikokrat pa se izkaže, da to ne drži. Trditev bom v praktičnem delu dokazal na osnovi lastne ankete.

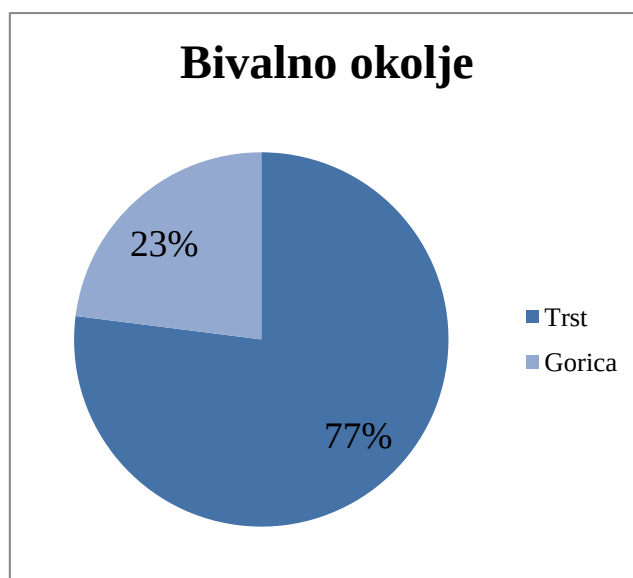
Poudariti moram, da je poučevanje slovenščine povezano tudi z razvojem in oblikovanjem narodne zavesti in identitete. V triletni vzgojno-izobraževalni ponudbi licejev, ki predstavlja nekakšno osebno izkaznico šole, je zapisano: »Smo slovenska šola v Italiji, torej utrjujemo znanje slovenskega jezika in gojimo ljubezen do slovenske kulture, ker smo prepričani, da le tako lahko nudimo našim dijakom dodatne možnosti, da se uveljavijo v goriškem mešanem medkulturnem prostoru. Profesorji slovenščine in zgodovine v okviru svojih učnih načrtov posvečajo posebno pozornost spoznavanju zgodovine Slovencev v Italiji in Sloveniji, njihove kulturne in literarne dediščine.« Iz tega razberemo, kako pomemben je pouk slovenščine za posameznikovo rast in za razvoj narodne zavesti.

1. 5 Slovenščina pri najstnikih: vpogled v že izvedene ankete

Položaj slovenskega jezika pa ostaja kljub prej navedenim pozitivnim faktorjem dokaj problematičen. Zaskrbljujoča situacija ni vidna le v zamejski družbi, kjer se vedno bolj uveljavlja italijansko besedišče in obenem izgublja identifikacija z matično domovino Slovenijo, ampak še veliko bolj na osnovnih, srednjih in višjih srednjih šolah. Z razumevanjem stanja slovenščine na šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji se je ukvarjala Susanna Pertot, ki je v svoji knjigi *Jeziki in identitete v precepu* izdala zanimivo anketo, opravljeno v šolskem letu 2011/2012 pri maturantih »nižje« srednje šole¹⁰. Anketa je zajemala Goriško, Tržaško in preostalo območje, definirano kot Kras. V anketi je sodelovalo 141 maturantov. Iz rezultatov je bilo razvidno, da večina maturantov živi v Tržaški pokrajini, slabih 23 % pa na Goriškem. Pričakovan je bil tudi podatek, da jih 66,4 % živi na Krasu oz. podeželju, 33,6 % pa v glavnih mestih obeh pokrajin, tj. v Trstu in Gorici. Kar se tiče narodnostnih značilnosti bivalnega okolja dijakov je prevladovalo pretežno slovensko okolje z 48 %, sledilo mu je narodnostno mešano okolje s 36%, pretežno italijansko okolje pa je predstavljalo zgolj 16 %. Najbolj izrazite spremembe glede na stanje izpred dvajsetih let pa so se odražale v narodnostni strukturi družin dijakov. Iz slovenskih družin je izhajalo 48 % maturantov, 30 % iz mešanih zakonov, skoraj četrtina anketirancev (kar 22 %) pa iz neslovenskih zakonov. Če dobljene podatke primerjamo s tistimi iz šolskega leta 1992/93

¹⁰Ob koncu tretjega razreda srednjih šol morajo dijaki opraviti maturitetni izpit, ki jim omogoča nadaljno šolanje na višjih srednjih šolah.

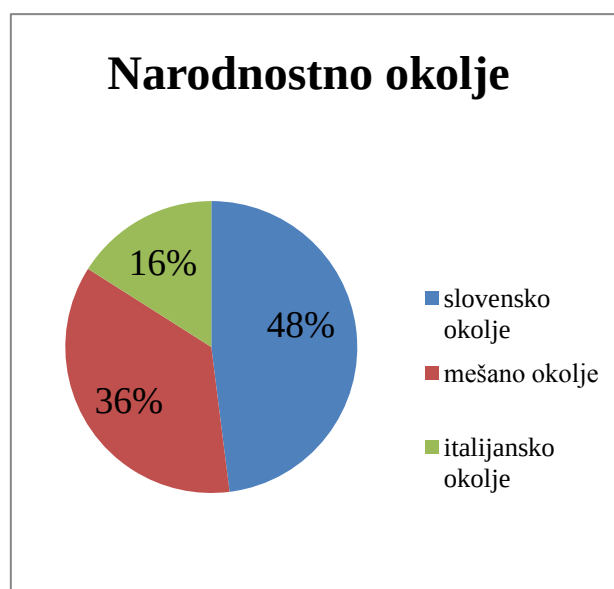
Grafikon 1:

Grafikon 2:

Grafikon 3:

lahko opazimo, da se je pri številu dijakov iz mešanih družin odstotek povečal za 8,5 % (prej 21,5 %) in da je porast predvsem značilen za Goriško pokrajino, medtem ko se je na Tržaškem statistika ohranila na 30 %. Najbolj zanimiva dejstva pa so razvidna iz primerjave med številom družin dijakov, v katerih sta bila oba starša le Slovenca oz. Italijana (Pertot, 2014). V šolskem letu 1992/93 je bilo samo 6 primerov družin z zgolj italijanskimi starši. Porast je zelo očiten, in sicer za 10 % med leti 1992/93 in 2005 (takrat je bilo družin skoraj 20) in dodatnih 12 % v obdobju 2005-2012, ko je bilo takih družin že kar 30. Obraten pojav pa nastopa pri družinah s slovenskimi starši: pred dobrimi dvajsetimi leti je bilo takih družin 75,3 %, vendar je znaten 13 % upad vpisov otrok iz slovenskih zakonov na slovenske zamejske šole opazen že v obdobju 1992/93 do 2005. Negativni trend se je žal nadaljeval tudi v naslednjem obdobju, torej od 2005 do 2012, a se je odstotek znižal na 10 %. S konkretnjšimi podatki je tako možno ugotoviti, da se je število dijakov iz slovenskih družin razpolovilo, saj jih je bilo v šolskem letu 2011/2012 le 66, pred dvajsetimi leti pa 140. Zgornje podatke lahko potrdim še z lastno izkušnjo, sicer ne za »nižje« srednje šole, ampak za višje šole. Med svojim šolanjem v petletnem obdobju 2008 - 2013 sem bil priča vse večji uporabi italijanščine kot sporazumevalnega jezika izven rednega pouka, med odmori in celo na šolskih izletih. Razlog za to je nedvomno v številnejši prisotnosti dijakov iz italijanskih in narodnostno mešanih družin in v posledični prilagoditvi teh dijakov, ki se, da ne bi ostali izvzeti iz komunikacije, raje pogovarjajo s takimi sošolci v italijanščini in jim ne »vsiljujejo« slovenščine.

Relevanco zgoraj navedenih statistik še dodatno potrjuje anketa slorija *Šola, družina in zunajšolske dejavnosti* iz leta 2014. V njej je analiziranih več ravlin slovenskega jezika, od pogovornega jezika v družinskem in domačem okolju, izbira športnih društev, pogovorni jezik v le-teh, do najzanimivejših podatkov o spremljanju slovenskega športnega dogajanja po radiu, televiziji in časopisih. Pred obravnavo rezultatov tega področja pa velja omeniti, da je na anketo odgovarjalo kar 2.135 anketirancev med 7. in 21. letom, opravljena pa je bila na vseh šolah s slovenskim učnim jezikom v Trstu, Gorici in Špetru. Vendar so na anketo o spremljanju slovenskega športnega dogajanja po radiu, televiziji in časopisih odgovarjali le dijaki nižje in višje srednje šole, kar je skupno pomenilo 1269 dijakov. Od teh je 59 % na vprašanje, ali sledijo slovenskemu športu v Italiji, odgovorilo pritrdilno. Med temi je bilo več moških kot žensk, od skupnih 729 pa je velika večina, kar 524 dijakov iz Tržaške pokrajine, spremljala dogajanje slovenskega športa v Italiji, ostalih pa je bilo 184 iz Goriške, 13 iz Videmske, 8 pa iz Slovenije. Pri vprašanju, ali sledijo slovenskemu športu v Italiji v slovenskem časopisu, je 36 % dijakov iz slovenskih družin izjavilo, da to počne redno, le 5 %

pa, da tega ne počne nikoli. Pri neslovenskih družinah je odstotek nespremljanja bistveno višji (42 %), medtem ko je pri otrocih mešanih družin sorazmerno nizek - 13 %. Po drugi strani pa je vzpodbuden podatek, da je pri neslovenskih družinah 58 % takih, ki slovenskemu športu v slovenskih časopisih sledi vsaj občasno, pri mešanih pa se ta procent poveča celo na 87 %. Pri spremljanju slovenskega športnega dogajanja po televiziji je odstotek anketirancev, ki jo gleda redno ali pogosto, pričakovano precej večji, tj. skoraj polovica. Le 21 % slovenskega športa po televiziji ne gleda nikoli, 30 % pa včasih.

Da mladi športnih dogodkov ne poslušajo po radiu, pa je potrdilo tudi dejstvo, da polovica dijakov radia sploh ne posluša, zelo malo ga posluša redno, samo 15 % pa pogosto. To nakazuje, da je televizija še vedno prevladujoč vir za športno dogajanje med mladimi, predstavlja najbolj dostopen, interaktiven in nezahteven proces za dijake. Časopis je tudi zelo priljubljen, še posebej v šoli, ko dijaki dosledno med odmori preverijo ne le športnih novic, ampak tudi drugo dogajanje po svetu. Radio pa je izmed treh obveščevalnih virov najmanj uporabljena opcija zaradi omejene razširjenosti (otroci ga imajo možnost poslušati le v avtomobilu, doma redko), hkrati pa tudi vizuelnega pomankanja trenutnega dogajanja.

Nenazadnje pa je za ponazoritev trenutnega stanja slovenščine na šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji pomembno poudariti jezikovno stikanje, ki ga občutijo dijaki v zamejskem prostoru. To je pojem, ki je odraz nekega znanja, spretnosti govorca, da lahko prehaja med jeziki. Značilna so torej za dvo- ali večjezične govorce. Sposobnost, da govorec dva jezika uporablja, čeprav ju meša med sabo, ni odraz neznanja oz. nesposobnosti (Grgič, 2016). Če ju namreč ne bi znal, bi ju niti ne mogel uporabljati. Žal pa so danes mnenja o taki zmožnosti govorcev negativna, ker učitelji in profesorji jezikovne spodrsaljaje zaradi prepletanja slovenščine in italijanščine zlasti pri dijakih iz italijanskih in mešanih družin pojmujejo kot neznanje in negotovost.

2. PRAKTIČNI DEL

2. 1 Namen raziskovalne ankete

Osrednje poglavje moje diplomske naloge bo praktični del, v katerem bom na podlagi raziskovalne ankete poznavanja skladnje slovenskega jezika z dvema nalogama predstavil najpogostejše skladijske napake¹¹ pri zamejskih dijakih glede na narodno strukturo družin dijakov. Anketa bo obravnavala prve in pete razrede višje srednje šole. Najprej bom s krajšim sestavkom, nato pa z besednim redom in rabo svojilnega ter povratno svojilnega zaimka analiziral trenutne jezikovne kompetence s poudarkom na skladijskih, stavčnočlenska analiza pa bo izpostavljena le kot metajezikovni dejavnik. Iz napak v primerih bom ugotavljal, kje se kažejo najbolj očitni vplivi iz italijanščine, vzpostavil paralele z anketo Susanne Pertot izpred treh let in navedel posledice, kot so: potrditev težnje po slabšanju rabe in poznavanja slovenščine v zamejskih šolah, dokaz za vse večji odstotek dijakov iz narodnostno mešanih družin, vedno izrazitejši vplivi italijanskega jezika predvsem pri besednem redu in neustrezno uporabo svojilnega in povratno svojilnega zaimka v danih primerih, nenazadnje pa tudi prevladujočo izbiro branja knjig, časopisov in člankov v italijanščini in pri starejših dijakih tudi v angleščini pred vse bolj zapostavljeno slovenščino. Cilj ankete je ugotoviti glavne razlike v poznavanju slovenščine ob začetku in zaključku višje srednje šole, ugotoviti vpliv pretežno italijanskega okolja na zavest slovenskega jezika med zamejskimi dijaki, prikazati trenutno stanje slovenščine na slovenskih licejskih smereh v Gorici in obenem predstaviti smernice za njeno prihodnost.

2. 2 Raziskovalna vprašanja

Namen ankete je odgovoriti na več jezikovnih vprašanj:

1. Katere so glavne napake pri slovenskih zamejskih dijakih glede na narodnostno strukturo družin in pri katerih primerih se pojavljajo?
2. Kje je imela mlajša skupina več težav, kje pa starejša in kaj je razlog za to?
3. Primerjava slovenskih jezikovnih kompetenc med prvimi in petimi letniki: zakaj se veliko

¹¹Skladijska napaka (napačni skloni, napačnega nanašanja, nepravilna vezava glagolov ipd.) ob pravopisni in oblikoslovni napaki označuje odstopanje od določenih pravil, norme. Krakar-Vogel skladijsko napako povezuje s skromnimi upovedovalnimi zmožnostmi govorcev.

napak pojavlja tudi pri maturantih?

4. Na katerih mestih se kažejo glavne interference italijanščine?

5. Kakšno stanje lahko pričakujemo v bodoče?

2.3 Predstavitev raziskovalne ankete

Na licejskih polih višje srednje šole s slovenskim učnim jezikom v Gorici sem 6. in 7. maja 2016 izvedel jezikovno anketo poznavanja skladnje slovenskega knjižnega jezika. Anketo sem izvedel na treh licejskih smereh, in sicer na klasičnem liceju Primoža Trubarja, znanstveno-tehnološkem liceju Simona Gregorčiča ter na humanističnem liceju Simona Gregorčiča.

Anketa je sestavljena iz dveh nalog, primerljivih med sabo za mlajše in starejše skupine glede na njuno stopnjo težavnosti. Deveti razredi¹² so v prvi nalogi morali v desetih stavkih opisati svoje idealne počitnice, v drugi nalogi pa najprej stavčno analizirati pet povedi, nato pri besednem redu v dveh primerih izbrati enega od treh možnih odgovorov, pri treh primerih postaviti besede v najustreznejši besedni red. Zadnji razdelek druge vaje je predvideval vstavljanje pravilne oblike svojilnega in povratno svojilnega zaimka pri petih povedih. Ob koncu ankete pa so še obkrožili, v katerem jeziku najraje v prostem času berejo knjige, časopise, članke ipd. Četrtni letniki¹² so v prvi nalogi imeli podobno navodilo kot deveti razredi, vendar so morali v desetih povedih opisati svoj idealni poklic. Druga naloga je bila strukturno popolnoma enaka drugi nalogi za devete razrede: sestavljena je bila iz istih razdelkov, tj. stavčnočlenske analize, besednega reda in vstavljanja pravilne oblike svojilnega in povratno svojilnega zaimka. V vsaki od omenjenih kategorij so bili primeri zahtevnejši od tistih pri devetih razredih: omeniti je treba, da se je pri vsaki kategoriji pojavil po en primer, ki je bil enak bodisi v mlajši bodisi v starejši skupini¹³.

¹²Od tega mesta naprej bom standardiziral oznaki prvi in peti razred višje srednje šole s slovenskima ustreznicama deveti razred in četrti letnik in ju dosledno uporabljal.

¹³Za dodatne informacije glej vzorca raziskovalne ankete v prilogah 1 in 2.

2. 4 Analiza rezultatov in interpretacija

Pred analizo ankete je treba poudariti, da je šlo za majhne razredne skupine, ker je povprečno število dijakov na vseh smereh znašalo samo okoli 7 do 8 dijakov na razred. Anketirani so bili trije deveti razredi in trije četrti letniki. V anketi je sodelovalo 49 dijakov, 33 žensk in 17 moških, trije pa so bili odsotni. Prvi pomemben pokazatelj, da se na slovenske šole v Italiji vpisuje vse več dijakov iz mešanih zakonov, je bilo dejstvo, da taki primeri predstavljajo že več kot polovico dijakov, kar 55 %, medtem ko se odstotek bistveno zniža pri slovenski strukturi družine dijakov, in sicer na 25 %. Štirinajst odstotkov vpisanih dijakov izhaja iz samo italijanskih družin, 4 % pa iz zakonov druge narodnosti. V enem primeru (2 %) sta bila starša Italijan/ka in tuji državljan/ka. V primerjavi z anketo Susanne Pertot izpred treh let lahko ugotovimo dve bistveni težnji: na eni strani drastično zmanjšanje dijakov iz slovenskih družin za kar 23 %, na drugi pa skokovit porast dijakov iz mešanih družin za celih 25 % več v primerjavi z letom 2012. Število dijakov iz neslovenskih družin pa ni doživelo bistvenih sprememb. Pozitivno je to, da se vedno več neslovenskih dijakov in dijakov iz mešanih družin odloča za vpis na slovenske šole v zamejstvu, saj se s tem obogati kulturna raznolikost in odraža kvaliteta teh šol. Hkrati pa ima to negativne posledice za slovenščino, ker se njena raba precej zmanjša pri komunikaciji med samimi dijaki, to pa vodi v zanemarjanje slovničnih pravil in posledično prevlado italijanščine z direktnim prenašanjem italijanskih slovničnih pravil tudi na slovenščino, kakor bom prikazal v nadaljevanju. To vodi v splošen upad ravni obvladanja slovenščine in predstavlja problem narodnostne vzgoje v šolah (Černic, 2016).

2. 4. 1 Pisna naloga

Cilj prve naloge je bil preizkus pisne sposobnosti dijakov. Že v krajšem sestavku o idealnih počitnicah za devete razrede oz. idealnem poklicu za četrte letnike so bili razvidni vplivi italijanščine.

Pri dijakih iz devetih razredov je bilo napak več od pričakovanega, interference z italijanščino pa so se kazale v: neustreznem besednem redu, napačnih sklonskih oblikah samostalnikov, pridevnikov in zaimkov, nepravilnem postavljanju vejic, pisavi skupaj ali narazen, direktnem prenosu besed iz italijanščine in končno tudi bili napoved za napačno rabo svojilnega in povratno svojilnega zaimka.

Pri besednem redu so najbolj izstopali primeri:

- *Letos poleti rad bi se veliko ukvarjal ...*
- *Bi rad šel v Novi Zelandiji ...*
- *Bi najraje se vrnila ...*
- *Bi najeli kombi ...*

Tak besedni red na začetku povedi neposredno odraža italijanskega *Vorrei fare* oz. *farei*, *vorrei andare* oz. *andrei*, *vorrei tornare* oz. *tornerei* in *vorremmo noleggiare* oz. *noleggeremmo*, kjer je glagol, ki ima funkcijo pogojnika, pred osebno glagolsko obliko in se kot konstrukcija lahko samostojno pojavlja na začetku povedi.

Od neustreznih sklonskih oblik so najbolj iztopajoče napake zlasti napačna vezava predloga s pravilnim sklonom in nepravilna vezava glagola z ustreznim predmetom, kot odražajo:

- *Mesto med gore, v katero ...*
- *udeležim se tedenskim izletom ...*
- *Odpotoval bi na Hrvaškem, na Cresu ali v Malem Lošinju ...*
- *sem bil na ta otoka ...*
- *Spal bi v Auckland ...*
- *Zvezke bi zaprla v omari ...*
- *Bi slišala valovi ...*

Tu se kaže predvsem problematika, da dijaki iz samo italijanskih oz. mešanih zakonov nimajo uzaveščenega slovenskega sklonskega sistema, pravila vezave glagola *iti* s tožilnikom, glagola *biti* z mestnikom in dilemo rešujejo s prenosom iz italijanščine oz. tudi po posluhu: *andare in città* in *essere in città* bi lahko dijak iz italijanske oz. narodnostno mešane družine v slovenščino prevedel *biti v mestu* in *iti v mestu* ali pa *biti v mesto* in *iti v mesto*. Tovrstne napake so dosti bolj frekventne pri dijakih iz devetih razredov, največkrat pi dijakih iz mešanih in italijanskih družin, ki še niso opravili utrjevalnih slovničnih vaj.

Velika težava ostajajo tudi vejice: nekateri dijaki jih ne postavljajo niti pred podrednimi vezniki če, da, saj, ki ali prislovnim zaimkom kjer:

- *Počitnice niso nikoli idealne saj si ...*
- *Najraje bi šel v hribe kjer ne bi ...*
- *Vsake počitnice so lahko lepe ali idealne če verjameš da so ...*

- *Se sprehajala na plaži in slišala valovi ki butnijo ...*

Drugi pa jih postavljajo pred besedami in besednimi zvezami, kjer jih ne bi bilo treba:

- *Spoznala bi nove prijatelje, kakor lani. ...,*
- *Po 7-dnevnem izletu v New Yorku, bi se odpotovala v ...,*
- *Hodila bi rada večkrat na teden, na morje s prijatelji ...*

Napake so se pojavile tudi zaradi nepoznavanja pravil pri pisanju besed skupaj oz. narazen. Primeri kot so *po zimi, dolg čas, brez plačno, na okrog in pravitako* so zelo zgovorni, ker ponazarjajo skromnejše besedišče zaradi nerednega branja leposlovnih del v slovenščini, hkrati pa tudi odsevajo uzaveščenost pisanja skupaj ali narazen pri besedah z dvema samostalnika ali v kombinaciji s predlogom, značilne za zamejsko okolje. Le eden izmed anketirancev ni poslovenil besed in je obdržal italijansko *rosa barva* namesto roza barva, dva pa sta neustrezno napisala *Svoje idealne počitnice bi bile ...* in *Moje počitnice bi preživel ...*

Četrty letnik je prvo nalogo opravil precej bolje, napak je bilo manj, vendar so bile podobne. Vpliv italijanščine se je še kazal, a manj očitno. Napačni skloni, nepravilna raba svojilnega in povratno svojilnega zaimka, vejice in nekaj neustreznih izrazov so bile glavne napake maturantov. Zgrešeni skloni in glagolska vezava so se pojavljali pri dijakih iz samo italijanskih družin in dijakih iz mešanih zakonov:

- *Mora biti na delo ...*
- *Rada bi delala v tujino ...*
- *Lepo je se osredotočiti na vedno novih tematikah ...*
- *Navdušila sem se na ta poklic.*

Nepravilne rabe svojilnih zaimkov je bilo malo: *Ne vem še, kakšen bi lahko bil svoj idealni poklic* in *Svoj idealni poklic bi bil ...* Še najbolj so izstopali neustrezni izražanje in neologizmi, kot npr. *bistvene važnosti, fizioterapevtkinja, poklic pisatelj.*

V primerjavi z mlajšo skupino je pri četrtyh letnikih mogoče opaziti manj napak v izražanju, bolj tekoč jezik in že petletno jezikovno poglobljanje in pisanje v slovenskem jeziku, medtem ko je v devetih razredih še marsikateri dijak v težavah, ker je slovenščino do takrat malo uporabljal ali je z njo celo prvič v stiku.

2. 4. 2 Druga naloga: skladijski del¹⁴

Druga naloga je bila bolj specifična. Osredotočala se je na skladnjo in bila sestavljena iz treh delov: najprej iz stavčne analize povedi, pri kateri pa je šlo za ugotavljanje uzaveščenosti in ustaljenosti poznavanja skladijskih pravil slovenskega jezika, v drugem delu pa so na osnovi besednega reda in vstavljanja pravih oblik svojilnega in povratno svojilnega zaimka prikazane glavne napake zaradi vplivov okolja, in sicer prevladujoče italijanščine, strukture družin dijakov in narečnih različic. Deveti razredi so največ napak naredili pri rabi svojilnega zaimka, kar se je potrdilo tudi pri četrth letnikih.

Najprej se bom osredotočil na glavne napake devetih razredov. Pri stavčni analizi je bilo pet primerov.

Prvi primer: *Maja je hitro pospravila zvezke v rdečo torbo*

so večinoma vsi pravilno rešili, le štirje dijaki so *zvezke v rdečo torbo* določili kot en sam predmet.

Drugi primer: *Ta petek bo na sporedu zanimiv film*

so trije dijaki *zanimiv film* analizirali kot povedkovo določilo, pet je isto besedno zvezo imelo za predmet, v enem primeru pa celo za prislovno določilo kraja.

Tretji primer: *Kadar mačke ni doma, miši plešejo*

je odvisnik prepoznalo in pravilno analiziralo samo pet dijakov.

Četrti primer: *Ob dvajseti obletnici ustanovitve društva je župan organiziral svečano prireditev*

je dvanajst dijakov *ustanovitve društva* analiziralo kot predmet.

Peti primer: *Za tremi hišami se nahaja pet planincev*

je pokazal, da 28 % dijakov položaj osebka avtomatično povezuje z začetnim mestom v povedi, ki je zato *pet planincev* analiziralo kot predmet.

¹⁴Za natančnejše rezultate bi bilo treba pregledati vse učbenike za slovenščino in italijanščino, ki se uporabljajo pri pouku teh dveh predmetov, primerjati jezikovne tematike, ki jih obravnavajo po predpisanih učnih načrtih, in na ta način ugotoviti, katere skladijske kompetence so dijaki pridobili.

Za metajezikovno vajo stavčnočlenske analize je bilo relevantno predvsem preverjanje kompetenc dijakov, ki pa ni imelo bistvene vloge pri ponazarjanju vplivov okolja in italijanščine na njihove jezikovne sposobnosti. Dokazali so, da imajo to prvino usvojeno in jo v veliki meri znajo uporabljati, tudi zaradi pomembnega števila ur, namenjenih utrjevanju skladenjskih in drugih jezikovnih kompetenc¹⁵.

Drugi del, ki je bil sestavljen iz dveh krajših nalog o besednem redu, ni povzročal velikih problemov: v prvi nalogi je enajst anketirancev rešilo pravilno oba primera, šest jih je namesto *V torek zjutraj si bomo ogledali slikarsko razstavo* dalo *V torek si bomo zjutraj ogledali slikarsko razstavo*, enajst pa se jih je v drugem primeru namesto *Oče ne bi šel v trgovino, če bi mama že kupila vse potrebno* odločilo ali za *Oče ne bi šel v trgovino, če bi mama vse potrebno že kupila*, dva dijaka pa nepravilno za *Oče bi ne šel v trgovino, če bi mama že kupila vse potrebno*. Zanimivo je dejstvo, da je slednjo varianto izbrala dijakinja s samo slovenskima staršema. Nepravilni zgled dijaki uporabljajo deloma zaradi italijanskega vpliva, vendar se besedni red *bi ne šel ...* največkrat zasledi v govorjenem jeziku. Drugi del naloge o besednem redu je zabeležil samo tri omembe vredne primere neustreznega besednega reda, in sicer: dva primera *Igralci po končani tekmi so se z avtobusom odpeljali domov* in en *Šolski učenci so včeraj šli v Grčijo na izlet*. V prvih dveh primerih je šlo za izpostavljeni subjekt, kar italijanski besedni red dovoljuje, v drugem pa za pomensko nerazumevanje in posledično vezavo pridevnika *šolski* s samostalnikom *učenci*, kar pa je samo po sebi nesmisel.

Največja zagata devetih razredov se je pojavila pri vstavljanju pravih oblik svojilnega in povratno svojilnega zaimka. Napačnih rešitev je bilo kar 29, pojavljale pa so se brez izjem pri vseh danih primerih.

Prvi primer: *Janez je obul svoje čevlje* (pravilni odgovor zaradi navedenega pojasnila, da so čevlji Janezovi).

Trije anketiranci so se vseeno odločili za *njegove čevlje*. V teh slučajih gre za neprepoznavanje osebkove lastnine, ko osebek ni *jaz*.

Drugi primer: ____ *mama pere* ____ *majico* je bil težji, saj je bilo možnih odgovorov več: *Moja mama pere mojo majico*, *Njegova mama pere njeno majico*, *Moja mama pere svojo majico* itd. Večina dijakov so je zagati spretno izognila, trije pa so pred samostalnikom *mama*

¹⁵Za dodatne informacije o učnem načrtu pri devetih razredih glej prilogo 3 na strani 39.

dali povratno svojilni zaimek *svoja*. V tem slučaju gre za neprepoznavanje osebkove lastnine, ki predpostavi rabo povratno svojilnega zaimka, hkrati pa je neposredni odraz italijanščine: *sua mamma lava i vestiti*, kar odraža prevedbo v *svoja mama*.

Tretji primer: *Njena prijateljica se rada igra z njegovimi igračami* (za prijateljico je bilo podano, da je Katjina, igrače pa Andrejeve).

Primer je potrjeval zgornje rezultate. Pet dijakov je v prvem delu primera napisalo *svoja prijateljica*, kar šest pa je v drugem delu uporabilo povratno svojilni zaimek s *svojimi igračami*. Povratno osebni zaimek so dijaki enačili tudi z narečno obliko *svoj* (v govoru tudi *soj*) v pomenu 'njegov'.

Četrty primer: *Potem ko pospraviš svojo sobo, lahko prideš na kosilo!*

Nekaj težav s prepoznavanjem osebkove lastnine je izstopalo tudi tukaj, kjer so trije izbrali možnost *tvojo sobo* - rešitev so utemeljili z neposredno povezavo predmeta v oziru na osebno glagolsko obliko.

Peti primer: *Pri njenih starših smo se igrali z njegovim psom* (starši so bili Marijini, pes pa last Marijinih staršev).

Zadnji primer je razkril največ napak. Devet dijakov je imelo težave s tem primerom. Pet jih je v prvi polovici povedi uporabilo povratno svojilni zaimek *Pri svojih starših*, štirje pa so v drugi polovici spet zmotno vstavili povratno svojilni zaimek s *svojim psom*.

Pri zaimkih sta se torej najbolj izrazito pokazala dva problema: nezmožnost identifikacije lastnine, ki se nanaša na osebek v povedi, in neposredna prevedba italijanskega svojilnega pridevnika *suu/sua*, ki z razliko od slovenskih svojilnih in povratno svojilnih zaimkov lahko stoji kot prilastek ob osebkui.

Če primerjamo dobre rezultate četrtih letnikov v pisni vaji, so drugo nalogo rešili bistveno slabše kot deveti razredi. Kljub petletnemu stiku s slovenščino se je potrdilo dejstvo, da se nepravilnosti pojavljajo zaradi neizvrševanja slovničnih nalog in preverjanj v višjih letnikih. To se je potrdilo že pri mnogo nižji stopnji poznavanja stavčočlenskih pravil, presenetljivo pa je bilo tudi več napak pri rabi svojilnega in povratno svojilnega zaimka. Nenazadnje je četrtemu letniku v primerjavi z devetim razredom več težav povzročal tudi besedni red.

Pri metajezikovni vaji s stavčnočlensko analizo je bil zaskrbljujoč že podatek, da ni nihče izmed enaindvajsetih anketirancev prepoznal odvisnika v zadnjih treh primerih, zato bo analiza omejena na prva dva.

Prvi primer: *V centru Londona se je zgodila huda prometna nesreča*

so štirje dijaki *huda prometna nesreča* analizirali kot predmet in izbiro instiktivno naredili zaradi položaja predmeta v povedi, ne da bi se vprašali, kje oz. kaj je potemtakem osebek. Odstotek take izbire se je glede na deveti razred zmanjšal za 9 %, torej iz 28 % na 19 %.

Drugi primer: *Luka se je utrujen vrnil iz dolgega potovanja.*

Tu je povzročal težave povedkov prilastek *utrujen*, ki so ga trije interpretirali kot prislovno določilo načina, eden kot predmet, eden kot povedkovo določilo, eden kot pridevnik, dva pa ga nista analizirala. Glavni razlog za tovrstne nepravilnosti je pomanjkanje slovničnih vaj v višjih razredih in posledično pozaba skladijske metajezikovne vloge.

Besedni red je bil kot pri prvi skupini sestavljen iz dveh delov. V prvem je bilo pri dveh primerih treba obkrožiti najustreznejšo izmed treh danih možnosti.

Prvi primer: *Ko je Matej vstopil v razred, je profesor vpisoval odsotne dijake v register.*

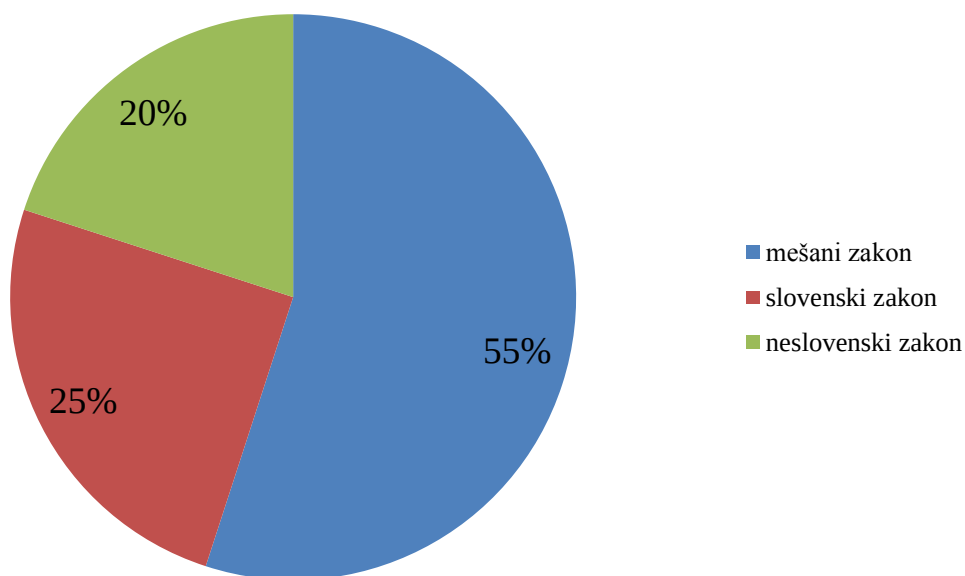
Za zgoraj navedeno najpravilnejšo rešitev se je odločila večina maturantov, medtem ko se trije odločili za *Ko je Matej vstopil v razred, je profesor vpisoval odsotne dijake v register*, le eden pa za *Ko je Matej vstopil v razred, je profesor v register vpisoval odsotne dijake*. V tem primeru je šlo za prepoznavanje, da je izhodiščno poudarek na samem dejanju profesorja in ne na odsotnih dijakih, zato mora biti v izhodišču dejanje, izraženo v povedku *je vpisoval*.

Drugi primer: *Oče ne bi šel v trgovino, če bi mama že kupila vse potrebno.*

V tem primeru ni bilo težav, le dva anketiranca sta se odločila za možnost *Oče ne bi šel v trgovino, če bi mama vse potrebno že kupila*. Določila ob glagolu kupiti, torej kdo kupiti (komu) kaj, tako poznajo skoraj vsi maturanti. Druga varianta je bolj značilna za vzhodni del Slovenije, pojavlja pa se tudi v literaturi.

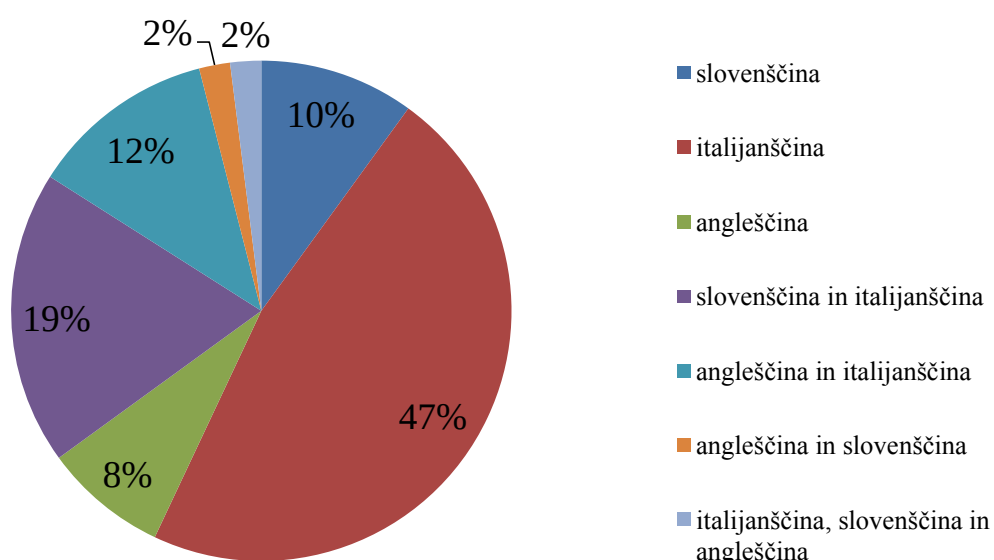
Dvanajst nepravilnosti se je zaradi vpliva italijanščine pojavilo v drugem delu naloge o besednem redu.

Struktura družin dijakov: šolsko leto 2015/2016

Grafikon 4: Prikaz narodne strukture devetih razredov in četrlih letnikov na Goriškem

Branje v prostem času

Grafikon 5: Branje knjig, časopisov, člankov ipd. v prostem času

Prvi primer: *Čeprav je bila Sara pozna, se je ustavila v trgovini z oblekami ali Sara se je ustavila v trgovini z oblekami, čeprav je bila pozna.*

Skoraj četrtina maturantov je v tem primeru upoštevalo pravilo italijanskega besednega reda in je po podrednem vezniku čeprav takoj postavilo osebek, torej: *Čeprav Sara je bila pozna ...*

Drugi primer: *Rektor univerze je sporočil, da se izpiti lahko pišejo le v izpitnem obdobju ali Rektor univerze je sporočil, da se le v izpitnem obdobju lahko pišejo izpiti.*

Sedem maturantov je postavilo osebek takoj po vezniku in potrdilo značilni izpostavljeni osebek iz italijanščine: *da izpiti se lahko pišejo ...* Težava je hkrati tudi v tem, kako dojemajo maturantje pravila besednega reda pri naslonkah. Tretji primer pa ni povzročal težav, ker je bilo rešitev več.

Najbolj pereča problematika pri četrtih letnikih je bilo vstavljanje svojilnega in povratno svojilnega zaimka. Le trije od enaindvajsetih maturantov so vso nalogo opravili brez napak, pri ostalih pa je bilo napak celo 38. Razlogov za tako stanje je več: neizvajanje slovničnih vaj v drugem trieniju na vseh licejskih smereh, posledična pozaba pravila in neposredni prenos iz italijanščine.

Prvi primer: *Učiteljica je Marku rekla, naj pospravi svojo malico.*

Z razliko od devetih razredov, ki so imeli zelo podoben primer, je deset od enaindvajsetih maturantov uporabilo svojilni zaimek *njegov*.

Drugi primer: *V park sem šel z njegovim prijateljem* (za prijatelja opredeljeno, da je Žanov) Devet dijakov je ta primer rešilo narobe, šest jih je ustavilo povratno svojilni zaimek *svoj*, trije pa so kar napisali *z Žanovim prijateljem* in se na prebrisan način izognili dilemi. Pri prvih dveh primerih je zopet izstopalo neprepoznavanje, kje se predmet nanaša na osebek oz. ne, kar je največ preglavic povzročalo maturantom iz mešanih družin.

Tretji primer: _____ *teta ima rada svoj poklic* (poklic: tetin)

V primerjavi s prvim letnikom je le en dijak pred *teta* postavil povratno svojilni zaimek.

Pri četrtem primeru, _____ *mama pere* _____ *majico*, ki je bil enak tudi za deveti razred, pa ni bilo napak. Sami so kasneje izjavili, da s tem primerom ponazorijo pravilo, vendar si zapomnijo le ta slučaj, zato pravila večkrat ne uporabljajo dosledno.

Peti primer: Govorim: »Ob svojem rojstnem dnevu bom v svojem stanovanju (stanovanje: moje) priredil skupno zabavo s Tomažem in povabil tudi njegove prijatelje« (prijatelji: Tomaževi).

Primer je bil namenoma zahtevnejši, da bi dokazal ustaljene pogovorne besedne zveze v zamejskem govoru, in napak je bilo temu primerno več. Pri prvem primeru lahko poudarim, da se je besedna zveza *ob mojem rojstnem dnevu* že zelo ustalila v celotno zamejsko skupnost, zato ni presenetljivo, da se je kar deset maturantov odločilo zanjo. Primer pa potrjuje, da se še skoraj polovica maturantov ne zaveda, v katerih primerih se predmet (oz. v tem slučaju prislovno določilo časa) nanaša na osebek. Druga dva dela sta zabeležila tri napake: en anketiranec je namesto *v svojem stanovanju* dal *v mojem stanovanju*, dva pa sta povratno svojilni zaimek uporabila pri prijateljih.

Za potrditev upadanja znanja slovenščine je nezanemarljiv tudi podatek, da čedalje manj dijakov bere literaturo, časopise in članke v slovenskem jeziku. Skupino, ki v prostem času bere v slovenščini, predstavlja zgolj 10 % vseh anketirancev, velika večina pa v prostem času raje poseže po italijanskem gradivu. V devetem razredu se razmeroma veliko število dijakov odloča za dvojezično branje (32 %), slovenščino pa pri maturantih izpodrine angleščina. Odstotek maturantov, ki v prostem času najraje berejo v slovenščini, se zmanjša na samo 14 %.

Že iz raziskovalne ankete je torej mogoče opaziti, da se uporaba slovenščine med mladimi postopoma zmanjšuje, v bodoče pa se bo to še stopnjevalo. Da podkrepim svojo trditev, navajam izjavo Susanne Pertot, ki velja za 21. stoletje: »V petnajstih letih je uporaba slovenščine med mladimi upadla za 15 %« (Černic, 2016: 6). Situacija se v prihodnosti lahko dodatno poslabša, zato je treba v mladih vzpodbuditi zanimanje in narodno zavest, da se bo slovenščina ohranila kot živ, praktičnosporazumevalni in identifikacijski jezik zamejskega okolja.

Zaključek

V diplomskem delu so se pokazala glavna odstopanja skladenjskih kompetenc zamejskih dijakov v primerjavi s slovenskimi. Obravnavani primeri prikažejo vpogled v trenutni položaj slovenščine na slovenskih višjih srednjih šolah v Italiji in analizirajo glavne vzroke za napake pri dijakih devetih razredov in četrtil letnikov.

Najpogostejši vzrok za tovrstne napake pri skladenjskih kompetencah je vpliv dominantnega jezika zamejskega okolja, tj. italijanščine. Slednji je bil prisoten pri vseh primerih, saj je odseval prenos italijanskega besednega reda, slovničnih pravil, glagolskih vezav in predlogov ob izražanju v slovenščini. Vpliv se je v zadnjih dvajsetih letih močno stopnjeval predvsem zaradi številčnejšega vpisovanja dijakov iz mešanih družin, ki so trenutno v veliki večini na Goriškem, a tudi Tržaškem, in dijakov iz neslovenskih družin (pretežno sta v takih primerih oba starša Italijana, v enem primeru pa je bil eden od njiju tuj/a državljan/ka). Ta situacija je ambivalentna: po eni strani odraža veliko zanimanje za šole s slovenskim učnim jezikom v Italiji in daje mladim boljša izhodišča za kasnejši študij in delo tudi v Sloveniji, po drugi strani pa je za bodoče generacije problematična, ker se bodo le-te že ob samem vpisu v višjo srednjo šolo soočale z okrnjeno, manj razvito in takorekoč »italianizirano« slovenščino, ki jo bodo uporabljali samo za šolske namene, njena sporazumevalna funkcija pa se bo umaknila vplivnejši italijanščini.

Drugi pomemben razlog za takšno situacijo je pomankanje izvajanja slovničnih vaj v slovenščini v višjih letnikih srednješolske izobrazbe, ki bi maturante bolje pripravila za nadaljevanje študijske poti na slovenskih univerzah. Utrjevanje jezika je pomembno še posebej v zamejskem okolju, kjer je etnična sestava družin dijakov raznolika in ima italijanščina velik vpliv na zamejsko narečje. Več jezikovnih vaj v višjih razredih bi tako ohranilo večjo stopnjo pripravljenosti dijakov in izboljšalo njihovo pisne, govorne sposobnosti in spretnost razumevanja.

Tretji ključni dejavnik je analiziran že v praktičnem delu: izrazit upad branja v slovenščini. Tudi to ima lahko dolgoročno negativne posledice, saj na ta način dijaki izgubijo stik s starejšimi besedami, osiromašijo svoj besedni zaklad in se ne soočijo s konkretnimi jezikovnimi, skladenjskimi strukturami v besedilih. V tem se izkazuje tudi zmožnost tekočega izražanja v slovenščini, ki je sedaj na slovenskih šolah v Italiji ogroženo.

Pomemben dejavnik je tudi problem narodnostne identifikacije pri dijakih. Izmed njih se namreč večina opredeli za Italijane, bodisi zaradi italijanskih staršev bodisi zato, ker se z

italijanskim državljanstvom in stalnim prebivališčem poistovetijo z Italijo. Tako zavedanje je najbolj očitno pri dijakih iz mešanih družin. Treba je tudi poudariti, da redki izmed dijakov zahajajo v Slovenijo, čeprav so opazne določene spremembe. Na licejskem polu že tretje leto ob koncu semestra pripravljajo izmenjavo z dijaki iz Nove Gorice. Dijaki tretjih razredov iz liceja obiščejo novogoriško gimnazijo, gimnazijci iz Nove Gorice pa sledijo pouku na liceju. Ta izkušnja potrjuje ugotovitev, da se mladi med seboj premalo poznajo in da bi v bodoče bilo potrebno vzpodbujati takšne oblike sodelovanja, mogoče tudi z gimnazijami iz drugih krajev v Sloveniji.

Literatura

Bufon, Milan. Nove »meje« slovenske etnične skupnosti v Italiji. *Teorija in praksa*, 1990, 27 (12), 1580–1589.

Černic, Peter. Quo vadis, slovenska šola v Italiji? *Mladika*, 2016, 01, 5–11.

Ferenc, Tone, Kacin - Wohinz Milica in Zorn, Tone. *Slovenci v zamejstvu*. Ljubljana: DZS, 1974.

Grgič, Matejka. *Jezik: sistem, sredstvo in simbol: Identiteta in ideologija med Slovenci v Italiji*. Trst: Slovenski raziskovalni inštitut SLORI, 2016.

Kern, Damjana. Slovenski jezik v vzgojno-izobraževalnih ustanovah v manjšinskem prostoru. *Simpozij Obdobja*, 2009 (28), 191–196.

Krakar-Vogel, Boža. Nekatere najpogostejše napake v pisnih nalogah srednješolcev. *Jezik in slovstvo*, 1985, 30 (6), 200–203.

Maver, Martin. *Šola, družina in zunajšolske dejavnosti: Raziskava o jezikovnem sestavu in splošni angažiranosti mladih, ki obiskujejo šole s slovenskim učnim jezikom v tržaški in goriški pokrajini ter večstopenjsko šolo s slovensko-italijanskim dvojezičnim poukom v Špetru*. Gorica: Združenje slovenskih športnih društev v Italiji, 2015.

Pertot, Susanna. *Dvojezično otroštvo. Navodila za uporabo. L'infanzia bilingue: istruzioni per l'uso*. Trst: Založništvo tržaškega tiska - ZTT, 2011.

Pertot, Susanna in Kotic, Marianna. *Jeziki in identitete v precepu: Mišljenje, govor in predstave o identiteti pri treh generacijah maturantov šol s slovenskim učnim jezikom v Italiji*. Trst: Slovenski raziskovalni inštitut SLORI, 2014.

Pertot, Susanna. *Tostran meje: al di qua del confine*. Trst: IRRSAE Furlanija-Juljska krajina, 1991.

Podobnik, Nadja. Kaj prinaša zaščitni zakon za Slovence v Italiji. *Sta.si* [online]. Dostopno na: <https://www.sta.si/544745/kaj-prinasa-zascitni-zakon-za-slovence-v-italiji>.

Simčič, Tomaž. Kaj se je v 70 letih spremenilo na področju italijanske šolske zakonodaje in pravnega statusa slovenskega šolstva v Italiji. *Licej Prešeren od leta 1945*, 2016, 66–67.

Stranj, Pavel. *Slovensko prebivalstvo Furlanije-Julijske krajine v družbeni in zgodovinski perspektivi*. Trst: SLORI, 1999.

Več avtorjev. *Primorski slovenski bibliografski leksikon: 3. snopič*. Gorica: Goriška Mohorjeva družba, 1976.

Zaščitni zakon za Slovence v Italiji. Zakon 38/2001. Dostopno na: <http://www.slovenskaskupnost.org/downloads/2%20-%20Zakon%2038-2001.pdf>

Priloge

Priloga 1: Raziskovalna anketa za 9. razred

Spol: M Ž

Starša: Slovenca / iz mešanega zakona / Italijana / druge narodnosti

Anketa iz poznavanja skladnje slovenskega jezika (9. razred)

Naloga 1

V desetih povedih opiši svoje idealne počitnice.

Naloga 2

- Stavčno analiziraj sledeče povedi:

Maja je hitro pospravila zvezke v rdečo torbo.

Ta petek bo na sporedu zanimiv film.

Kadar mačke ni doma, miši plešejo.

Ob dvajseti obletnici ustanovitve društva je župan organiziral svečano prireditev.

Za tremi hišami se nahaja pet planincev.

- Obkroži poved z najustreznejšim besednim redom:

- ☐ V torek si bomo zjutraj ogledali slikarsko razstavo.
- ☐ V torek zjutraj si bomo ogledali slikarsko razstavo.
- ☐ Slikarsko razstavo si bomo ogledali zjutraj, v torek.

- ☐ Oče bi ne šel v trgovino, če bi mama že kupila vse potrebno.
- ☐ Oče ne bi šel v trgovino, če bi mama že kupila vse potrebno.
- ☐ Oče ne bi šel v trgovino, če bi mama vse potrebno že kupila.

- Iz danih besed sestavi poved, ne da bi besedam spreminjal obliko:

prišel mesto je oče nujnih zaradi v obveznosti

igralci tekmi odpeljali avtobusom po z domov končani se so

šolski učenci Grčijo so izlet šli na včeraj v

- Vstavi pravilno obliko svojilnega zaimka *moj*, *njegov* ali *svoj* (v nekaterih primerih je možnih rešitev več):

Janez je obul _____ (čevlji: Janezovi) čevlje.

_____ mama pere _____ majico.

_____ prijateljica (prijateljica: Katjina) se rada igra z _____ igračami (igrače: Andrejeve).

Potem ko pospraviš _____ sobo, lahko prideš na kosilo!

Pri _____ starših (Marijinih) smo se igrali z _____ psom (pes: od Marijinih staršev).

V prostem času najraje berem knjige, časopise, članke itd.
v slovenskem / italijanskem / angleškem / drugem tujem jeziku

Priloga 2: Raziskovalna anketa za 4. letnik

Spol: M Ž

Starša: Slovenca / iz mešanega zakona / Italijana / druge narodnosti

Anketa iz znanja skladnje slovenskega jezika (4. letnik)

Naloga 1

V desetih povedih opiši svoj idealni poklic.

Naloga 2

- Stavčno analiziraj povedi:

V centru Londona se je zgodila huda prometna nesreča.

Luka se je utrujen vrnil iz dolgega potovanja.

Čeprav zaradi bolezni nisem šel v šolo, sem naredil naloge, da bom lahko potem počival.

Kadar mačke ni doma, miši plešejo.

Stare civilizacije so se namestile na območjih, kjer je bilo dovolj zalog vode in je bilo podnebje ugodno.

- Obkroži poved z najustreznejšim besednim redom:

- ☐ *Ko je Matej vstopil v razred, je profesor vpisoval odsotne dijake v register.*
- ☐ *Ko je Matej vstopil v razred, je profesor v register vpisoval odsotne dijake.*
- ☐ *Ko je Matej vstopil v razred, je profesor odsotne dijake vpisoval v register.*

- ☐ Oče bi ne šel v trgovino, če bi mama že kupila vse potrebno.
- ☐ Oče ne bi šel v trgovino, če bi mama že kupila vse potrebno.
- ☐ Oče ne bi šel v trgovino, če bi mama vse potrebno že kupila.

- Iz danih besed sestavi zložene povedi:

pri z čeprav Sara bila ustavila je trgovini se je pozna oblekami

le univerze da izpitnem rektor izpiti se pišejo v lahko je obdobju sporočil

igralci tekmi odpeljali avtobusom po z domov končani se so

- Vstavi pravilne oblike svojilnega zaimka in povratno svojilnega zaimka (ponekod je možnih odgovorov več):

Učiteljica je Marku rekla, naj pospravi _____ malico.

V park sem šel s/z _____ prijateljem (prijatelj: Žanov)

_____ teta ima rada _____ poklic (poklic: tetin).

_____ mama pere _____ majico.

Govorim: »Ob _____ rojstnem dnevu bom v _____ stanovanju (stanovanje: moje) priredil skupno zabavo s Tomažem in povabil tudi _____ prijatelje (prijatelji: Tomaževi).«

V prostem času najraje berem knjige, časopise, članke itd.
v slovenskem / italijanskem / angleškem / drugem tujem jeziku

ISTITUTO STATALE DI ISTRUZIONE SUPERIORE CON LINGUA D'INSEGNAMENTO SLOVENA

Liceo delle scienze umane e liceo scientifico "S. Gregorčič"

Liceo classico "P. Trubar"

DRŽAVNI IZOBRAŽEVALNI ZAVOD S SLOVENSKIM UČNIM JEZIKOM

Humanistični in znanstveni licej "S. Gregorčič"

Klasični licej "P. Trubar"

34170 GORIZIA – GORICA via/ul. Puccini, 14

tel. 0481 82123 C.F. 91021440317

e-mail: gois002002@istruzione.it pec: gois002002@pec.istruzione.it

www.solskicenter.net

PROFESOR: *Maja Melinc Mlekuž*

RAZRED: *IV. gimnazija*

PREDMET: *Slovenski jezik in slovstvo*

SITUACIJA RAZREDA NA ZAČETKU TEKOČEGA ŠOLSKEGA LETA

Kratek opis razreda:

Razred sestavlja sedem dijakov, štirje fantje in tri dekleta. Dijaki so zavzeti za delo, motivirani, pouku dobro sledijo. Njihovo jezikovno predznanje je v povprečju zadovoljivo, izstopa en dijak s šibkim oz zelo pomanjkljivim znanjem slovenščine (pri ustnem in pisnem izražanju dela večje in zelo opazne slovnične napake, primanjkuje mu tudi besedišče).

Delitev razreda na nivojske skupine (na podlagi obvladanih spretnosti in kompetenc po začetnem preverjanju):

PRVA SKUPINA (učenci z odlično osnovno pripravo): *Ema Terpin, Katarina Visintin.*

DRUGA SKUPINA (učenci z zelo dobro/tehtno osnovno pripravo - učenci z zadovoljivo/sprej emljivo osnovno pripravo): *Sasha Trettenero, Daniel Cernic, Ester Sclauzero, Filip Juren.*

TRETJA SKUPINA (učenci s skromno osnovno pripravo): *Francesco Ferletti.*

POSEBNI SLUČAJI (UČENCI H IN PVP):

UČENCI S SPECIFIČNIMI UČNIMI TEŽAVAMI:

število učencev, ki ima priznane specifične učne težave in za katere je bil izdelan individualizirani učni načrt

število učencev, ki ima težave specifične učne težave, a niso priznane
 uporaba kompenzativnih in dispensativnih sredstev za učence, ki nimajo
 priznanih SUT

Dodatne pripombe / ugotovitve:

RAZČLENITEV UČNIH VSEBIN IN PREDVIDEVANA PORABA ČASA

<i>Učna enota</i>	<i>Čas (število ur ali razporeditev po mesecih)</i>
a) <i>Književni pouk</i> BESEDNA UMETNOST Pridobivanje temeljnih pojmov iz literarne teorije, pomen besedne umetnosti. - Bralec, literarno branje, avtor; - književnost kot besedna umetnost, prvine literarnosti; književnost in druge umetnosti; književnost in kultura, pomen književnosti v sodobnem svetu; - književne zvrsti (lirika, epika, dramatika), poglobljeni pojmi književne zgradbe in sloga. Književnost	september
b) <i>Jezikovni pouk (slovnica)</i> Vaje za širjenje besednega zaklada.	september
a) <i>Književni pouk</i> BIBLIJA IN KNJIŽEVNOSTI STAREGA ORIENTA - Oznaka obdobja; - časovna in prostorska umestitev starojudovske in drugih orientalskih književnosti; - vloga verskih in moralno-filozofskih sistemov v razvoju orientalskih književnosti; krščanstvo, nastanek in zgradba Biblije; - kulturni, moralni in literarni pomen Biblije, biblijski motivi in ideje v delih slovenskih in drugih evropskih književnikov. Literarno interpretativne prvine: prilika-parabola, legenda, psalm, ljubezenska lirika, zgradba, paralelizem, primera, oblikovanje značilnosti zgodbe. Besedila:	oktober, november

Ehnaton: Himna sončnemu božanstvu Ep o Gilgamešu Sveto pismo: O izgubljenem sinu Sveto pismo: Psalm 130/129 (Iz globočine), Visoka pesem Tisoč in ena noč: Zgodba o grbcu	
<i>b) Jezikovni pouk (slovnica)</i> OBLIKOVNA STRAN BESEDILNIH VRST - besedne vrste: (samostalniška beseda – samostalniki, posamostaljeni pridevniki, samostalniški zaimki: osebni, neosebni samostalniški zaimki): pridevniška beseda – pridevniki, števnik, pridevniški zaimki, vrste pridevnikov, stopnjevanje pridevnikov; glagol – polnopomenski, nepolnopomenski/pomožni; dovršni, nedovršni: osebne, neosebne glagolske oblike; glagolski časi; oblikovne lastnosti glagolskih oblik.	<i>oktober, november</i>
<i>a) Književni pouk</i> ANTIČNA KNJIŽEVNOST - Oznaka obdobja; - časovna umestitev, obdobja, predstavniki; - grška in rimska kultura in mitologija; antično gledališče, svet ljudi, bogov in polbogov, usoda. Literarno interpretativne prvine: - trojanski in tebanski mit, junaštvo, spor med posameznikom in oblastjo, usoda, ljubezen; - junaško-mitološki ep, antična dramatika, antična lirika, homerska primera, heksameter, zgradba tragedije, tragično, vloga zbora, katarza.	<i>december, januar, februar</i>
<i>b) Jezikovni pouk (slovnica)</i> - Sestava besednega jezika; - pomenska razmerja med besedami; - vrste besed glede na slogovno vrednost;	<i>december, januar, februar</i>

- slovnična, pravorečna in pravopisna pravila; - uporaba jezikovnih priročnikov (slovar, slovnica, pravorečje, pravopis); - socialne zvrsti slovenskega jezika; - nastanek slovenskega jezika. Sporazumevanje - Kaj je sporazumevanje; - sporočanje; - dejavniki, okoliščine in faze sporočanja; - načela uspešnega sporočanja; - sprejemanje besedil; - tvarna stran besed.	
a) <i>Književni pouk</i> KNJIŽEVNOST SREDNJEGA VEKA V EVROPI IN NA SLOVENSKEM - Oznaka obdobja; - časovna in prostorska umestitev, predstavniki; - konec antičnih civilizacij, fevdalizem, razvoj krščanstva, cerkvena in posvetna umetnost, latinščina in novi evropski jeziki; - kulturni, literarni in jezikovni pomen Brižinskih spomenikov, vpliv srednjeveške književnosti na evropsko književnost, aktualnost srednjeveških motivov in tem Besedila: - Dante: Božanska komedija - Rudel: Pesem o daljni ljubezni - Villon: Balada o obešencih - Roman o Tristanu in Izoldi - Burka o jezičnem dohtarju - Brižinski spomeniki	<i>marec, april, maj</i>
b) <i>Jezikovni pouk</i> BESEDILO - Kaj je besedilo; vloge besedila; vrste besedil (umetnostna in neumetnostna besedila, govornjena in zapisana besedila,	<i>marec, april, maj</i>

enogovorna in dvogovorna besedila, zasebna in javna besedila, uradna in neuradna besedila, praktičnosporazumevalna, uradovalna, strokovna in publicistična besedila, prikazovalna, zagotavljalna, vrednotenjska, čustvena, pozivna, poizvedovalna, povezovalna in izvršilna besedila, obveščevalna, opisovalna, pripovedovalna, razlagalna in utemeljevalna besedila). OBRAVNAVA BESEDILNIH VRST - Intervju, - predstavitev, - zahvala, opravičilo in vabilo.	
DOMAČE BRANJE Knjige za domače branje: - Zgodbe svetega pisma (navezava na učno snov – orientalske književnosti) - knjiga po lastnem izboru (dijaki izbrano knjigo predstavijo sošolcem v obliki govornega nastopa) - Homer: Odiseja (pisna predstavitev knjige) - Sofoklej: Antigona (pisna predstavitev knjige) - knjiga po lastnem izboru (dijaki izbrano knjigo predstavijo sošolcem v obliki govornega nastopa)	<i>Skozi celo leto</i>
Vaje za uzaveščanje besednega zaklada, odprava interferenčnih napak.	<i>Skozi celo leto.</i>

UČNE METODE IN STRATEGIJE

a. Strategije za potenciranje znanj in kompetenc:

☒ *poglobitev vsebin*

- ☒ kritičnosti in kreativnosti
- ☐ zaupanje nekaterih nalog in/ali obveznosti
- ☒ valorizacija učencev in njihovih interesov
- ☐ individualne in skupinske raziskave
- ☒ branje izvenšolskih tekstov/knjig

b. Strategije za utrjevanje znanj in kompetenc:

- ☐ vodene dejavnosti po nivojskih težavnostnih stopnjah
- ☒ vaje v utrjevanju / avtomatizaciji znanja
- ☐ vključevanje v motivacijske delovne skupine
- ☒ spodbujanje medsebojnih odnosov s sošolci, ki imajo več interesov
- ☒ sprotna kontrola učnih procesov dojemanja z večkratnim preverjanjem in ponavljanjem
- ☐ valorizacija izvenšolskega udejstvovanja
- ☒ podporni pouk/utrjevanje

C. Strategije za dograditev še ne usvojenih znanj in kompetenc:

- ☐ individualizirane učne enote
- ☐ vodeno učenje/delo v razredu (pod vodstvom tutorja/učitelja)
- ☐ diverzifikacija/prilagajanje predmetnih vsebin
- ☐ diferencirane učne metode in strategije poučevanja
- ☒ podaljšanje učnega tempa usvajanja predmetnih vsebin
- ☒ sprotna kontrola učnih procesov dojemanja z večkratnim preverjanjem in ponavljanjem
- ☐ vključevanje v skupinske dejavnosti
- ☐ podeljevanje nalog po postopnih, nivojskih težavnostnih in/ali odgovornostnih stopnjah

PREDVIDENE OBLIKE PODPORNEGA , DOPOLNILNEGA in DODATNEGA POUKA

Po potrebi bom dijakom nudila podporni pouk.

INDIVIDUALIZIRANI POSEGI ZA POSPEŠITEV DOJEMALNIH IN ZRELOSTNIH PROCESOV:

Dijakom, ki imajo večje jezikovne napake, preko celega leta dodeljujem dodatne naloge (slovnične vaje, obnove člankov ipd.). Če bo potrebno, bom tem dijakim nudila podporni pouk. Dijake, ki so bolj vešči pri pisnem izražanju, pripravljam na Cankarjevo tekmovanje. Vsi dijaki pa bodo sodelovali na literarnem natečaju haikujev z naslovom

Veselje, smeh, vedrina. S prispevki bomo sodelovali tudi na literarnem, likovnem in fotografskem natečaju "Moja domovina – Od zrna do kruha".

UČILA IN UČNI PRIPOMOČKI

Uvedeni učbeniki, delovni zvezki, berila, knjige:

- ☒ *Priročniki: Branja 1, Oblikoslovje, Na pragu besedila 1*
- ☒ *Raznovrstne publikacije: Članki iz revij in časopisov.*
- ☒ *Oprema in didaktični pripomočki (tehnične naprave, avdiovizuelna sredstva, laboratoriji, delavnice, itd.): DVD-ji.*

NAČINI PREVERJANJA PROCESOV UČENJA IN UČNIH REZULTATOV SO ZABELEŽENI V ZAVODNIH SMERNICAH ZA OCENJEVANJE

DEJAVNOSTI ZA OBOGATITEV UČNEGA NAČRTA	
- medpredmetne povezave	<i>Pouk slovenščine je tesno povezan z drugimi predmeti. Pri pouku se bom navezovala na pouk zgodovine, umetnostne zgodovine in geografije.</i>
- dejavnosti za popestritev in obogatitev učnega procesa	<i>Obisk Feiglove knjižnice (spodbuda za branje). Pri pouku slovenščine bomo omenjali in komentirali pomembnejše obletnice, izide knjig, gledališke predstave, nekatere članke ipd.</i>

Gorica, 19. 11. 2015

Profesorjev podpis
Maja Melinc
Mlekuž

ISTITUTO STATALE DI ISTRUZIONE SUPERIORE CON LINGUA D'INSEGNAMENTO SLOVENA

Liceo delle scienze umane e liceo scientifico "S. Gregorčič"

Liceo classico "P. Trubar"

DRŽAVNI IZOBRAŽEVALNI ZAVOD S SLOVENSKIM UČNIM JEZIKOM

Humanistični in znanstveni licej "S. Gregorčič"

Klasični licej "P. Trubar"

34170 GORIZIA – GORICA via/ul. Puccini, 14

tel./fax 0481 82123 C.F. 91021440317

e-mail: gois002002@istruzione.it pec: gois002002@pec.istruzione.it

www.solskicenter.net

PROFESOR: *Adrijan Pahor*

RAZRED: *5. znan.teh.*

PREDMET: *Slovenščina*

SITUACIJA RAZREDA NA ZAČETKU TEKOČEGA ŠOLSKEGA LETA

Kratek opis razreda:

Delitev razreda na nivojske skupine (na podlagi obvladanih spretnosti in kompetenc po začetnem preverjanju):

V razredu je osem dijakov, vsi so iz zamejstva. Razredna skupnost daje vtis izrazite povezanosti, medsebojnega sodelovanja in spoštovanja; drug do drugega so kolegialni, strpni in uvidevni, pri pouku korektni. Nekateri dijaki so glede splošne kulture bolj razgledani, nekateri v znanju slovenščine bistveno izstopajo (Muller, Marvin). Nekateri posamezniki razpolagajo s še kar bogato paleto znanja in splošne kulture (Papais, Zio, Muller), nekateri pa imajo še manjše pomanjkljivosti v izražanju zaradi ne ravno bogatega besednega zaklada in težav v opismenjevanju, (Giacomazzi). Ne glede na svoje ubeseditvene zmožnosti pa je splošna slika razreda glede obvladanja jezika in književnosti, pa tudi splošne motiviranosti več kot dobra. Razredna skupnost je zelo prijeten in prijazen kolektiv, delo z dijaki daje veliko zadoščenja.

PRVA SKUPINA (učenci z odlično osnovno pripravo): *Muller, Marvin*)

DRUGA SKUPINA (učenci z zelo dobro/tehtno osnovno pripravo - učenci z zadovoljivo/sprejemljivo osnovno pripravo): *Pahor, Daneluzzo*

TRETJA SKUPINA (učenci s skromno osnovno pripravo): *Giacomazzi, Papais,*

POSEBNI SLUČAJI (UČENCI H IN PVP):

/

UČENCI S SPECIFIČNIMI UČNIMI TEŽAVAMI:

število učencev, ki ima priznane specifične učne težave in za katere je bil izdelan individualizirani učni načrt

število učencev, ki ima težave specifične učne težave, a niso priznane
 uporaba kompenzativnih in dispensativnih sredstev za učence, ki nimajo
 priznanih SUT

Dodatne pripombe / ugotovitve:

Pri Cankarjevem tekmovanju bo verjetno sodeloval Muller

Dijakinja Lucia Lo Cascio je nadaljevala svoj študij po opravljenem 4. Letniku v tujini na srednji šoli v Ljubljani

RAZČLENITEV UČNIH VSEBIN IN PREDVIDEVANA PORABA ČASA

<i>Učna enota</i>	<i>Čas (število ur ali razporeditev po mesecih)</i>
<i>Uvod v sl. moderno.Slovenska moderna (Kette, Murn) Sintetična obravnava njunih poezij. Zgodovinski okvir dobe.. I. Cankar: Erotika, Vinjete (Epilog, O človeku, ku je izgubil prepričanje).</i>	<i>september in oktober 20 ur</i>
<i>I.Cankar, Na Klancu, Martin Kačur, Hlapec Jernej, Podobe iz sanj, Kralj na Betajnovi, Za narodov blagor, predavanja, publicistika.Oton Župančič, življenje in delo, literarna usmerjenost, mlad. obdobje. i</i>	<i>november 15 ur</i>
<i>Oton Župančič, posamezne poezije iz njegovih zbirk: Čaša opojnosti, Čez plan, Samogovori,V zarje Vidove, Zimzelen pod snegom. F.S.Finžgar, zgodovinsko delo, Pod svob. soncem; kmečka povest (Dekla Ančka). Izidor Cankar, oznaka romana S poti.</i>	<i>december 13 ur</i>
<i>Obdobje med vojnama: ekspresionizem, evropski okvir, futurizem, konstruktivizem.Književnost med vojnama na Slovenskem.A. Gradnik, pesniški razvoj, De profundis, Pot bolesti, Eros tanatos. I.Pregelj, Tolminci, Matkova Tina. S.Kosovel, pesniški razvoj, impresionistične, ekspresionistične in konstruktivistične pesmi.</i>	<i>januar 15 ur</i>
<i>Grum, pomen dela Dogodek v mestu Gogi, freudizem, Seliškar, Sedmorojenčki. I.Gruden, kratka oznaka. F.Bevk, Kaplan Martin Čedermac Prežihov Voranc, zgodovina v njegovih delih, Koroška, mali človek, Doberdob, Samorastniki, F. Kosmač, značilnosti njegove proze, zgradba romana Balada o trobenti in oblaku, Sreča in kruh. Kratek sintetični okvir preostalih socialnih realistov. Pisanje eseja.</i>	<i>februar 14 ur</i>
<i>V. Bartol, predstavitev romana Alamut, Don Lorenzo, Kocbek, religiozni ekspresionizem, slog in tematika, afera v zvezi z delom Strah in pogum, Slovstvo v času druge sv. vojne, Kajuh, Bor, Balantič, sodobno</i>	<i>marec 15 ur</i>

<i>slovstvo, Pesmi štirih, Minatti. Pisanje eseja.</i>	
<i>Nadaljevanje sodobne slov. književnosti: socialistični realizem, 50. leta ali čas slovstvenega pluralizma (izročilo socialnega realizma, obnovljenega simbolizma, eksistencializma, nadrealizma, reizma, Zajc, Strniša, Smole, Pahor, Rebula, Zupan. Zamejska ustvarjalnost</i>	<i>april 12 ur</i>
<i>Slovenska modernistična literatura (avantgardizem): Tomaž Šalamun, Franci Zagoričnik, Niko Grafenauer, Rudi Šeligo, Marko Kravos, Boris A. Novak. Slovenska najnovejša literatura, postmodernizem, vračanje k tradiciji. Slovenska zamejska literarna produkcija</i>	<i>maj 15 ur</i>
<i>Ponavljjanje in utrjevanje snovi</i>	<i>junij 8ur</i>

UČNE METODE IN STRATEGIJE

Pri podajanju snovi bom uporabljal različne metode: metodo ustne razlage, ki jo bom uporabljal predvsem takrat, ko bo moja razlaga najbolj približala dijaku učno snov; metodo demonstriranja, da si bodo dijaki pridobili ustrezna spoznanja o stvarnosti - naravni in družbeni, ki so temelj za razvijanje posplošitev; metodo razgovora: dijak bo aktiven v procesu poučevanja in se bo na podlagi prejšnjih spoznanj skušal dokopati do novega znanja (mislim predvsem na poročanje o raznih tekstih, berilih, ki jih bomo obravnavali v šoli ali doma, referatih, poročilih, ki jih bodo pripravljali dijaki - poročali bodo tudi o knjigah (kolikor bo dopuščal čas); metodo branja in dela s tekstom: dijaki se bodo seznanjali s tekstom, razumeli njegov smisel in ga znali interpretirati. Učne metode bom med seboj kombiniral in jih prilagajal vsebini in tipu učne snovi. Z dijaki (vsi štirje razredi) smo se zmenili za redno branje in komentiranje časopisov med šolsko uro slovenščine, zato bomo enkrat tedensko v razredu komentirali posamezne članke, ki jih bodo dijaki lahko tudi predhodno prebrali iz časopisov, ki jih dobivamo na šolo. (Posamezne metode bom tudi po uvidevnosti usklajeval glede na razred, v katerem se bo odvijal učno vzgojni proces).

Glede oblik dela: poleg frontalne oblike, ki je včasih nujna, bo delo potekalo tudi individualno, v dvojicah, pri pouku zgodovine pa tudi skupinsko.

a. Strategije za potenciranje znanj in kompetenc:

- ☒ *poglobitev vsebin*
- ☐ *kritičnosti in kreativnosti*
- ☒ *zaupanje nekaterih nalog in/ali obveznosti*
- ☐ *valorizacija učencev in njihovih interesov*
- ☒ *individualne in skupinske raziskave*
- ☒ *branje izvenšolskih tekstov/knjig*

b. Strategije za utrjevanje znanj in kompetenc:

- ☐ *vodene dejavnosti po nivojskih težavnostnih stopnjah*
- ☐ *vaje v utrjevanju / avtomatizaciji znanja*

- ☒ vključevanje v motivacijske delovne skupine
- ☐ spodbujanje medsebojnih odnosov s sošolci, ki imajo več interesov
- ☐ sprotna kontrola učnih procesov dojemanja z večkratnim preverjanjem in ponavljanjem
- ☐ valorizacija izvenšolskega udejstvovanja
- ☐ podporni pouk/utrjevanje

2. Strategije za dograditev še ne usvojenih znanj in kompetenc:

- ☒ individualizirane učne enote
- ☐ vodeno učenje/delo v razredu (pod vodstvom tutorja/učitelja)
- ☐ diverzifikacija/prilagajanje predmetnih vsebin
- ☒ diferencirane učne metode in strategije poučevanja
- ☐ podaljšanje učnega tempa usvajanja predmetnih vsebin
- ☒ sprotna kontrola učnih procesov dojemanja z večkratnim preverjanjem in ponavljanjem
- ☐ vključevanje v skupinske dejavnosti
- ☐ podeljevanje nalog po postopnih, nivojskih težavnostnih in/ali odgovornostnih stopnjah

PREDVIDENE OBLIKE PODPORNEGA , DOPOLNILNEGA in DODATNEGA POUKA

/

INDIVIDUALIZIRANI POSEGI ZA POSPEŠITEV DOJEMALNIH IN ZRELOSTNIH PROCESOV:

UČILA IN UČNI PRIPOMOČKI

Uvedeni učbeniki, delovni zvezki, berila, knjige:

- ☐ *Priročniki: Poleg predpisanih učbenikov, bom uporabljal razne učne pripomočke, ki so v zvezi s snovjo. Posluževali se bomo predvsem literarnih leksikonov, antologij, preglednic, knjižnice, itd.*
- ☐ *Raznovrstne publikacije: Časopisi, razne publikacije*
- ☐ *Oprema in didaktični pripomočki (tehnične naprave, avdiovizuelna sredstva, laboratoriji, delavnice, itd.): internet, filmi, televizijske oddaje in dokumentarci.*

NAČNI PREVERJANJA PROCESOV UČENJA IN UČNIH REZULTATOV SO ZABELEŽENI V ZAVODNIH SMERNICAH ZA OCENJEVANJE

DEJAVNOSTI ZA OBOGATITEV UČNEGA NAČRTA	
- medpredmetne povezave	<i>Sodeloval bom (za zdaj) s prof. zgodovine in verouka. Izdelali bomo učno uro ali dve na temo prva svetovna vojna in soška fronta.</i>
- dejavnosti za popestritev in obogatitev učnega procesa	<i>Učne ekskurzije in poučni izleti, tako kot predvideno v VIPu, šolski časopis</i>

Gorica, 20 . novembra 2015

Profesorjev podpis
Adrijan Pahor

Zaščitni zakon za Slovence v Italiji

Zakon 38/2001

1. Člen

(Priznanje slovenske manjšine)

1. Republika priznava in ščiti pravice italijanskih državljanov, ki pripadajo slovenski jezikovni manjšini, ki je prisotna v tržaški, goriški in videmski pokrajini, v skladu z 2., 3. in 6. členom ustave, v skladu s 3. členom ustavnega zakona števil. 1, z dne 31. januarja 1963, ki vsebuje odobritev Posebnega statuta dežele Furlanije-Juljske krajine, in v skladu s splošnimi načeli ureditve ter načeli splošne Deklaracije o človekovih pravicah, z mednarodnimi konvencijami in s pogodbami, ki jih je podpisala italijanska vlada.

2. V korist italijanskih državljanov, ki pripadajo slovenski jezikovni manjšini, se izvajajo določila zakona števil. 482, z dne 15. decembra 1999, razen v primerih, ki jih izrecno določa ta zakon.

2. Člen

(Sprejemanje načel Evropske listine o deželnih ali manjšinskih jezikih)

Ukrepi za zaščito slovenske manjšine, predvideni s tem zakonom, se zgledujejo po Okvirni konvenciji o varstvu narodnih manjšin, ki so jo sprejeli v Strasbourgu 1. februarja 1995 in o je italijanski parlament ratificiral z zakonom št. 302 28. avgusta 1997 in po sledečih načelih, utemeljenih v Evropski listini o deželnih ali manjšinskih jezikih, sprejeti v Strasbourgu 11. novembra 1992:

- a) priznanje deželnih ali manjšinskih jezikov je izraz kulturnega bogastva;
- b) spoštovanje ozemeljskega obsega vsakega jezika;
- c) potreba po odločni akciji za uveljavitev deželnih ali manjšinskih jezikov, ki naj se zaščitijo;
- d) spodbujanje čezmejnega in meddeželnega sodelovanja, tudi v okviru programov Evropske unije.

3. Člen

(Institucionalni paritetni odbor za vprašanja slovenske manjšine)

1. Šest mesecev po začetku veljave tega zakona se z odlokom predsednika republike in po predhodnem sklepu ministrskega sveta ustanovi institucionalni paritetni odbor za vprašanja slovenske manjšine (v nadaljevanju besedila Odbor). Sestavlja ga 20 članov, med temi je 10 italijanskih državljanov slovenskega jezika.

2. Odbor sestavljajo:

- a) 4 člani, ki jih imenuje ministrski svet; od njih je eden pripadnik slovenske manjšine.
- b) 6 članov, ki jih imenuje deželni odbor Furlanije-Julijske krajine; od njih so štirje pripadniki slovenske manjšine, ki jih določijo najbolj reprezentativne organizacije manjšine.
- c) 3 člani, ki jih imenuje skupščina izvoljenih predstavnikov slovenskega jezika v krajevnih upravah na ozemlju, o katerem govori 1. člen. Skupščino skliče predsednik deželnega sveta sveta Furlanije-Julijske krajine najkasneje 3 mesece od začetka veljave tega zakona.
- d) 7 članov, med katerimi sta tudi 2 pripadnika slovenske jezikovne manjšine, imenuje deželni svet Furlanije-Julijske krajine, s tem da lahko vsak svetovalec imenuje samo enega člana.

3. Z ustanovnim odlokom, o katerem govori 1. odstavek, se določi pravilnik delovanja Odbora. Njegov sedež je v Trstu.

4. Za sodelovanje pri delu Odbora se članom povrnejo samo potni stroški.

5. Za namene tega člena je predvidenih največ 98,5 milijona lir letno, začenši z letom 2001.

4. Člen

(Ozemeljski obseg izvajanja zakona)

1. Ukrepi za zaščito slovenske manjšine, predvideni s tem zakonom, se, pod pogoji in s postopki, ki jih določa ta zakon, izvajajo na ozemlju, kjer je manjšina zgodovinsko prisotna. V to območje so vključene občine ali njihovi zaselki, navedeni v posebnem seznamu, ki ga v roku 18 mesecev po ustanovitvi sestavi Odbor na zahtevo najmanj 15 odstotkov državljanov, vpisanih v volilne sezname oziroma tretjine občinskih svetovalcev zainteresiranih občin. Seznam z odlokom odobri predsednik republike.

2. Če Odbor v predvidenem roku ne bi mogel sestaviti seznama, o katerem govori 1. odstavek, bo seznam v naslednjih šestih mesecih sestavilo predsedstvo vlade na osnovi mnenja zainteresiranih uprav in upoštevajoč delo, ki ga je opravil Odbor. Pri tem veljajo določila 25. člena tega zakona.

5. Člen

(Zaščita nemško govorečega prebivalstva v Kanalski dolini)

1. V okviru določil zakona števil. 482, z dne 15. decembra 1999, in načel tega zakona ter upoštevajoč štirijezičnost tega območja so posebne oblike zaščite zajamčene za nemško govoreče prebivalstvo iz Kanalske doline. Za to ni predvideno nobeno novo ali višje finančno breme za državni proračun.

6. Člen

(Enotno besedilo)

1. Vlada je pooblaščen, da na osnovi predhodnega mnenja Odbora v roku 120 dni od začetka veljave tega zakona izda zakonski odlok, ki bo vseboval enotno besedilo veljavnih zakonskih določil, ki zadevajo slovensko manjšino v deželi Furlaniji - Julijski krajini. V odloku ta določila združi in poveže med seboj ter jih uskladi z določili tega zakona.

7. Člen

(Slovenska imena, priimki in poimenovanja)

1. Pripadniki slovenske manjšine imajo pravico svojim otrokom dajati slovenska imena. Obenem imajo pravico, da sta njihovo ime in priimek v vseh javnih aktih pravilno natisnjena ali napisana s slovenskimi pravopisnimi znaki.
2. Pravico do poimenovanja, do znakov in napisov v slovenskem jeziku imajo tako slovenska podjetja kot druge pravne osebe in slovenske inštitucije, ustanove, združenja in fundacije.
3. Državljeni, pripadniki slovenske manjšine, imajo pravico, da svoje ime, za katerega jim je bila pred začetkom veljave zakona ptev. 935, z dne 31. oktobra 1966, vsiljena italijanska inačica, spremenijo v ustrezno obliko v slovenskem jeziku ali v obliko, prav tako v slovenskem jeziku, ki jo običajno uporabljajo pri svojih družbenih stikih.
4. Državljan, ki so mu priimek spremenili ali drugače potvorili, in se ne more zateči k pravnim sredstvom, ki jih predvideva zakon šte. 114, z dne 28. marca 1991, ima pravico do spremembe svojega sedanjega priimka v slovensko obliko v slovenskem pravopisu na osnovi določil 11. člena zakona šte. 482, z dne 15. decembra 1999.
5. Kraljevi zakonski odlok šte. 16, z dne 10. januarja 1926, spremenjen v zakon šte. 898, z dne 24. maja 1926, je preklican.
6. Postopek za spremembo imena in priimka na osnovi tega člena je prost vsakršnih davščin, taks ali pristojbin, tudi v aktih in postopkih, ki sledijo spremembi. Uveljavljanje pravice iz 2. odstavka nima za posledico nobene dodatne davčne obveznosti.

8. člen

(Raba slovenskega jezika v javni upravi)

1. Na območju, ki ga omenja 1. člen, je ob uradnem značaju italijanskega jezika, slovenski manjšini priznana pravica do rabe slovenščine v odnosih s krajevnimi upravnimi in sodnimi oblastmi, kakor tudi s podjetji, ki na osnovi koncesij opravljajo storitve javne koristi in imajo svoj sedež na območju, ki ga določa 1. člen in so pristojna za območja občin, ki jih določa 4. člen tega zakona. Pravico do odgovora v slovenskem jeziku imajo tudi:
 - a) v ustnih sporočilih, praviloma neposredno ali s tolmačem;
 - b) pri dopisovanju pa vsaj s prevodom, ki je priložen italijanskemu besedilu.

2. Določila prvega odstavka ne veljajo za oborožene in varnostne sile pri opravljanju institucionalnih dolžnosti, z izjemo upravnih postopkov - za oborožene sile samo za urade vojaških okrajev -, ki jih sprožijo slovensko govoreči državljani ter ob potrjeni veljavnosti 109. člena kazenskega postopka. Vsekakor se prvi odstavek člena ne izvaja pri upravnih postopkih, ki jih sproži osebje oboroženih sil in policije v notranjih odnosih z upravo, kateri pripadajo.

3. Akti in katerikoli ukrepi namenjeni javni uporabi in natisnjeni na pripravljenih obrazcih, vključno z dokumenti osebnega značaja, kot so osebne izkaznice in anagrafska potrdila, se v občinah, o katerih govori 4. člen, izdajajo na zahtevo zainteresiranih državljanov bodisi v italijanščini in slovenščini ali tudi samo v italijanščini. Raba slovenskega jezika je predvidena tudi v zvezi z javnimi sporočili in uradnimi objavami.

4. Da bi pravice, predvidene v prvem, drugem in tretjem odstavku, dejansko uveljavili, zainteresirane uprave, vključno z državo, sprejmejo na območjih, ki so vključena v seznam, o katerem je govor v 4. členu, potrebne ukrepe in prilagodijo svoje urade, notranjo organizacijo in osebje. Pri tem morajo pri načrtovanju zaposlitev spoštovati veljavne postopke, ki jih določa 39. člen zakona št. 449, z dne 27. decembra 1997, in kasnejše spremembe ter razpoložljiva finančna sredstva, ki jih določa ta člen. V središčih Trsta in Gorice ter v Čedadu pa posamezne uprave ustanovijo, tudi v konzorcialni obliki, urad, namenjen državljanom, ki se želijo posluževati pravic iz 1., 2. in 3. odstavka, tudi če ne živijo na ozemlju, ki ga določa 4. člen.

5. Način izvajanja določil 1. odstavka za podjetja, ki imajo v koncesiji javne storitve, bo v dogovoru z Odborom in v okviru razpoložljivih sredstev tega člena urejen s specifičnimi konvencijami z zainteresiranimi javnimi upravami.

6. Občine in pokrajine v okviru svoje statutarne avtonomije poskrbijo za morebitne spremembe in dopolnila svojih statotov v skladu z določili tega zakona.

7. Do sprejetja ukrepov, ki jih določata 4. in 6. odstavek, ostanejo v veljavi že sprejeti ukrepi za zapčito pravic, ki jih določa ta člen.

8. Za postopno doseg ciljev tega člena je predvidenih največ 5.805 milijonov lir letno, začnši z letom 2001.

9. Dežela Furlanija - Julijska krajina, krajeвне ustanove, o katerih je govor v 4. členu, in druga javnopravna telesa lahko na podlagi mnenja Odbora z dodatnimi sredstvi prispevajo k uresničitvi posegov za izvajanje določil tega člena.

10. Zakladni minister vsako leto najkasneje do 31. januarja na osnovi mnenja Odbora izda odlok, s katerim se določijo roki in način za razdelitev sredstev, ki jih predvideva 8. odstavek, zainteresiranim porabnikom.

9. člen

(Raba slovenskega jezika v izvoljenih telesih)

1. V zbornih organih in v izvoljenih skupščinah na območju, o katerem govori 4. člen, se uveljavlja pravica do rabe slovenskega jezika tako v ustni kot v pisni obliki ter pri predložitvi

predlogov, resolucij, pisnih vpravanj in interpelacij kakor tudi pri morebitnem sestavljanju zapisnikov. Postopek za izvajanje tega določila urejajo statuti in izvršilni pravilniki izvoljenih organov.

2. Pristojna uprava poskrbi za takojšen prevod govornih posegov in pisnih prispevkov v italijanski jezik.

3. Člani organov in izvoljenih skupščin lahko na zahtevo zainteresiranih opravljajo javne funkcije, za katere so eventualno pooblaščen, tudi v slovenskem jeziku.

4. V stikih med javnimi uradi na območju iz 4. člena je dovoljena skupna raba slovenskega in italijanskega jezika.

10. Člen

(Javni napisi in toponimi)

1. Z odlokom predsednika deželnega odbora in na osnovi predloga Odbora ter po mnenju pristojnih ustanov se na osnovi seznama, ki ga predvideva 4. člen, določijo občine in deli občin ter kraji in ustanove, v katerih je ob italijanskem predvidena raba slovenskega jezika na napisih javnih uradov, na uradnih papirjih in na splošno na vseh javnih napisih kot tudi na praporih. Ta določila se uveljavljajo tudi pri toponomastičnih napisih in pri cestnih oznakah.

2. Za izvajanje tega člena je predvidenih največ 128 milijonov lir letno za obdobje od 2001 do 2005.

11. Člen

(Javne šole s slovenskim učnim jezikom)

1. Če ta zakon drugače ne določa, še naprej veljajo določila, o katerih je govor v zakonih št. 1012, z dne 19. julija 1961, in št. 932, z dne 22. decembra 1973. V prvem in drugem odstavku 2. člena zakona št. 932, z dne 22. decembra 1973, je treba za besedami "slovenskega maternega jezika" dodati "ali s popolnim znanjem slovenskega jezika."

2. Ob upoštevanju 3. odstavka 1. člena zakona št. 1012, z dne 19. julija 1961, veljajo za reorganizacijo šol s slovenskim učnim jezikom določila 2., 3., 4., 5. in 6. člena odloka predsednika republike št. 233, z dne 18. junija 1998; pri tem je treba spoštovati pristojnosti, ki jih določajo členi 137, 138 in 139 zakonskega odloka št. 112, z dne 31. marca 1998, in mnenje Deželne šolske komisije za pouk v slovenskem jeziku, ki jo določa 3. odstavek 13. člena tega zakona.

3. K 4. členu zakona št. 1012, z dne 19. julija 1961, se na koncu doda besedilo: "na osnovi stališča Deželne šolske komisije za pouk v slovenskem jeziku".

4. V šolah s slovenskim učnim jezikom je v stikih s šolskimi upravnimi organi dovoljena uporaba slovenskega jezika v dokumentih in dopisih, na uradnem papirju in javnih napisih.

5. S 1. januarjem 2001 se razpoložljiva sredstva, ki so določena v 8. členu zakona št. 932, z dne 22. decembra 1973, povišajo na 250 milijonov lir letno. Vsota se lahko uporablja tudi za

pripravo in tiskanje šolskih knjig in drugega učnega gradiva, kakor tudi za avtorje učnih knjig in gradiva, ki niso italijanski državljani in pripadajo slovenskemu kulturnemu prostoru. Upravljanje s sredstvi, določitev kriterijev za njihovo uporabo, tudi na osnovi večletnih finančnih programov, ter predlog za njihovo občasno revalorizacijo so v pristojnosti komisije, o kateri govori 3. odstavek 13. člena. Za namene, o katerih je govor v tem odstavku, je od leta 2001 dalje na razpolago največ 155.500.000 lir letno.

12. Člen

(Določila za videmsko pokrajino)

1. V predšolskih ustanovah v občinah videmske pokrajine, ki so navedene v seznamu, o katerem je govor v 4. členu, bo vzgojno-izobraževalni program vseboval tudi snov, ki je povezana s krajevno tradicijo, jezikom in kulturo in ki se bo poučevala tudi v slovenskem jeziku. Za to niso predvideni novi ali večji izdatki, ki bi bremenili državni proračun.

2. V obveznih šolskih ustanovah v občinah, navedenih v 1. odstavku, je pouk slovenskega jezika, krajevine zgodovine ter krajevnih kulturnih in jezikovnih tradicij vključen v obvezni kurikularni urnik, ki ga določajo same ustanove v okviru organizacijske in didaktične avtonomije po določilih 8. in 9. odstavka 21. člena zakona šte. 59, z dne 15. marca 1997. Te ustanove določijo način izvajanja teh kurikularnih dejavnosti, njihovo trajanje in metodologijo kot tudi kriterije za ocenjevanje učencev in oblike zaposlitve kvalificiranega učnega osebja. Ob predpisu starši sporočijo zainteresirani šolski ustanovi, ali nameravajo za svoje otroke izkoristiti možnost pouka jezika manjšine.

3. V srednjih šlah tržaške, goriške in videmske pokrajine, ki jih obiskujejo dijaki, ki prihajajo iz občin, ki jih določa 1. odstavek, lahko uvedejo izbirne tečaje slovenskega jezika, tudi če gre za manjše število učencev, kot ga predvideva šolski sistem.

4. Za kurikularne dejavnosti, o katerih govori 2. odstavek, minister za šolstvo na osnovi mnenja komisije, o kateri govori 3. odstavek 13. člena, z odlokom določi splošne in specifične cilje pri njihovem učenju, standarde kvalitete storitev ter pogoje za imenovanje učiteljev.

5. Dvojezični privatni otroški vrtec in dvojezična parificirana osnovna šola s slovenskim in italijanskim učenim jezikom, ki ju upravlja Inptitut za slovensko izobraževanje iz Špetra Slovenov v videmski pokrajini, sta priznana kot državni šoli. Za omenjeni šoli se uveljavljajo določila in pravila, ki veljajo za ustrezne državne šole. Za namene, o katerih govori ta odstavek, je od leta 2001 dalje na razpolago največ 1.436 milijonov lir letno.

6. V občinah videmske pokrajine, ki so vključene v seznam iz 4. člena, je na osnovi predhodnega mnenja Odbora in v skladu z operativnimi postopki, o katerih je govor v 2. odstavku 11. člena, predvidena ustanovitev dvojezičnih državnih šol ali njihovih sekcij s poukom v italijanskem in slovenskem jeziku. Za to niso predvideni novi ali višji stroški, ki bi bremenili državni proračun. Ukrepi za delovanje teh šol se pripravijo na osnovi mnenja komisije iz 3. odstavka 13. člena.

7. Avtonomne šolske ustanove uresničujejo pobude, ki so določene v 2. odstavku, z osebjem, ki ga imajo na razpolago, s finančnimi sredstvi, ki so jim dodeljena na osnovi 5. odstavka 21. člena zakona šte. 59, z dne 15. marca 1997, ter z dodatnimi sredstvi, ki bi jih dobile s konvencijami, s tem, da med šrioritete, ki jih določa omenjeni 5. odstavek, vključijo tiste, ki jih določa ta zakon.

13. Člen

(Šolski upravni organi)

1. Za vprašanja, ki zadevajo izobraževanje v slovenskem jeziku, se pri Deželnem šolskem uradu za Furlanijo-Julijsko krajino ustanovi poseben urad, ki ga vodi deželni funkcionar, ki ga imenuje minister za šolstvo, izbran pa je med vodstvenim osebjem, ki je nastavljeno v osrednji in periferni šolski upravi ter vodstvenim osebjem šol s slovenskim učnim jezikom. Ta urad je pristojen za razporeditev osebja na šolah in zavodih s slovenskim učnim jezikom.

2. Osebjem iz 1. odstavka mora povsem obvladati slovenski jezik.

3. Da bi zagotovili avtonomijo izobraževanja v slovenskem jeziku, se ustanovi Deželna šolska komisija za pouk v slovenskem jeziku; predseduje ji deželni funkcionar iz 1. odstavka tega člena. V roku 18 mesecev od začetka veljave tega zakona predsednik ministrskega sveta na predlog ministra za šolstvo in na podlagi mnenja Odbora z odlokom določi sestavo komisije, način imenovanja njenih članov in njeno delovanje. Za to niso

predvideni dodatni ali višji stroški, ki bi bremenili državni proračun. Komisija iz tega odstavka nadomesti komisijo, predvideno z 9. členom zakona št. 932, z dne 22. decembra 1973, z izjemo tistega, kar predvideva 24. člen tega zakona.

4. Za izvajanje tega člena je predviden izdatek v višini največ 895 milijonov lir letno, začnši z letom 2001.

14. Člen

(Deželni inštitut za raziskovanje na področju vzgoje)

1. Na osnovi 288. člena enotnega besedila veljavne zakonodaje na področju izobraževanja, ki zadeva šole vseh vrst in stopenj, in ki je osnovan na zakonskem odloku št. 297, z dne 16. aprila 1994, se ustanovi posebni oddelek Deželnega inštituta za raziskovanje na področju vzgoje v Furlaniji - Julijski krajini s pristojnostjo za šole s slovenskim učnim jezikom. Sestava oddelka in njegovo delovanje sta določena v skladu s pravilnikom o preureditvi deželnih inštitutov za raziskovanje na področju vzgoje, ki ga predvideva 10. odstavek 21. člena zakona št. 59, z dne 15. marca 1997, 76. člen zakonskega odloka št. 300, z dne 30. julija 1999, in na osnovi mnenja komisije, o kateri je govor v 3. odstavku 13. člena. Za ustanovitev tega oddelka niso predvideni novi ali višji stroški v breme državnega proračuna.

15. Člen

(Glasbena vzgoja)

1. Z odlokom ministra za univerzo in znanstveno ter tehnološko raziskovanje, sporazumno z zakladnim ministrom, se v roku treh mesecev od začetka veljave tega zakona ustanovi avtonomna sekcija glasbenega konservatorija "Giuseppe Tartini" iz Trsta s slovenskim učnim jezikom. Z istim odlokom se določi število učnega, upravnega, tehničnega in pomožnega osebja ter njihove zadolžitve; za obdobje treh let niso dovoljene premestitve in napredovanja na teh mestih. Sedanje število stalno zaposlenega osebja konservatorija "Giuseppe Tartini" se

za tri leta ne spremeni, z izjemo ustanavljanja novih tečajev in šol ter dokončne uvedbe tečaja italijanskega jezika za tujce.

2. Z odlokom ministra za univerzo in znanstveno ter tehnološko raziskovanje se določijo način delovanja in predmeti avtonomne sekcije, o kateri je govor v 1. odstavku, kot tudi način najemanja učnega, upravnega, tehničnega in pomožnega osebja. Pri najemanju osebja se delo v slovenskih glasbenih centrih "Glasbena Matica" in "Emil Komel" upošteva kot delo na konservatorijih ali parificiranih glasbenih centrih. Pri najemanju učnega in neučnega osebja za nedoločen ali za določen čas se upoštevajo določila 425. člena enotnega besedila, ki je bilo odobreno z zakonskim odlokom št. 297, z dne 16. aprila 1994.

3. Profesorji avtonomne sekcije, ki jo določa prvi odstavek, so polnopravni člani profesorskega zbora konservatorija, ki ga sestavljata dve sekciji, z italijanskim in s slovenskim učnim jezikom. Za mnenja in sklepe, ki zadevajo specifična vprašanja oziroma problematike (kot so eksperimentalne pobude), ki zadevajo posamezno sekcijo, bo ravnatelj konservatorija sklical samo sestanek zainteresirane sekcije. V tem primeru zadevajo sklepi samo to sekcijo. Dejavnost vsake sekcije mora biti v skladu z letnim načrtom izobraževalnih dejavnosti konservatorija in v skladu s splošnim didaktično-umetniškim načrtovanjem, ki sodi v pristojnost celotnega profesorskega zbora.

4. Profesorji avtonomne sekcije izvolijo iz svoje srede koordinatorsko sekcijo, ki je za celotno obdobje zadolžitve oproščen poučevanja. Sklepe, ki zadevajo avtonomno sekcijo, ravnatelj konservatorija sprejme na osnovi predhodnega mnenja koordinatorske sekcije.

5. Koordinator, o katerem je govor v četrtem odstavku, je med svojim mandatom član upravnega sveta konservatorija "Giuseppe Tartini"; člana upravnega sveta sta tudi dva strokovnjaka, od katerih je eden pripadnik slovenske manjšine, in ki ju imenuje deželni odbor Furlanije - Julijske krajine.

6. Za izvajanje tega člena je predviden izdatek v višini največ 1.049 milijonov lir letno, začnši z letom 2001.

16. Člen

(Institucije in dejavnosti slovenske manjšine)

1. Dežela Furlanija-Julijska krajina skrbi za podporo kulturnih, umetniških, športnih, rekreacijskih, znanstvenih, izobraževalnih, informativnih in založniških aktivnosti in pobud, ki jih izvajajo institucije in združenja manjšine. V ta namen se Dežela posvetuje z institucijami in združenji slovenske manjšine. Za namene, o katerih govori ta odstavek, ima prednost delovanje tiska v slovenskem jeziku. Za namene, o katerih govori ta odstavek, država vsako leto nameni posebne prispevke, ki se stekajo v posebni sklad v bilanci dežele Furlanije-Julijske krajine.

2. Za sklad, o katerem govori 1. odstavek, je za leto 2001 namenjenih 5.000 milijonov lir in za leto 2002 10.000 milijonov lir. Za naslednja leta se višina sklada določi letno s finančnim zakonom na osnovi 3. odstavka, točka d) zakona št. 468, z dne 5. avgusta 1978, in kasnejših sprememb.

17. Člen

(Odnosi z Republiko Slovenijo)

1. Vlada poskrbi za vse potrebne pobude, da omogoči in spodbuja razvoj odnosov med obmejnimi prebivalstvom ter med slovensko manjšino in kulturnimi ustanovami Republike Slovenije ter zagotovi razvoj medregijskega in čezmejnega sodelovanja, tudi v okviru pobud in programov Evropske unije.

18. Člen

(Slovensko stalno gledališče)

1. Slovensko stalno gledališče se prizna kot ustanova za gledališko produkcijo z javno upravo s posebnimi značilnostmi, tudi kar zadeva dotacije v breme države; v veljavi ostanejo splošna določila državne zakonodaje.

19. Člen

(Vračanje nepremičnin)

1. Kulturni dom "Narodni dom" v Trstu pri Sv. Ivanu, ki ga sestavljajo zgradba in pritikline, se prenese na Deželo FJK, da bi jo lahko kulturne in znanstvene inštitucije slovenskega jezika brezplačno uporabljale za svoje dejavnosti. V poslopju v Ul. Filzi v Trstu, nekdanjem "Narodnem domu", in v poslopju na Korzu Verdi v Gorici, nekdanjem "Trgovskem domu", se namestijo kulturne in znanstvene inštitucije slovenskega jezika (začenši z Narodno in študijsko knjižnico) in italijanskega jezika, v skladu z obstoječimi dejavnostmi v omenjenih stavbah, potem ko bo Dežela sklenila konvencijo s Tržaško univerzo za poslopje v Ul. Filzi v Trstu in s finančnim ministrstvom za poslopje na Korzu Verdi v Gorici.

2. V kolikor ne pride do dogovora v roku 5 let, bo vprašanje urejeno v naslednjih šestih mesecih z odlokom predsednika ministrskega sveta.

3. Način uporabe in upravljanja določi deželna uprava na podlagi mnenja Odbora.

20. Člen

(Zaščita zgodovinske in umetniške dediščine)

1. Za namene, ki jih določa 9. člen ustave, sprejmejo Dežela Furlanija-Juljska krajina, pokrajine in občine, ki jih vsebuje seznam, o katerem govori 4. člen, zaščitne ukrepe tudi ob spoštovanju posebnih značilnosti krajev, kjer živi slovenska manjšina, bodisi, da se nanašajo na zgodovinske in umetniške spomenike, bodisi, da zadevajo običaje in druge izrazne oblike kulture slovenskega prebivalstva, v kar so vključeni projekti medkulturnega značaja.

2. Za uresničitev namenov, navedenih v 1. odstavku, se zainteresirane ustanove na ustrezen način posvetujejo z organizacijami in drugimi reprezentativnimi združenji slovenske manjšine.

21. Člen

(Zaščita družbenih, gospodarskih in okoljevarstvenih interesov)

1. Na območju, ki ga določa 4. člen, morajo upravna ureditev, raba teritorija, gospodarsko, družbeno in urbanistično načrtovanje ter njihovo izvajanje tudi v primeru razlaščanj težiti k zaščiti zgodovinsko-kulturnih značilnosti.

2. Za namene, o katerih govori 1. odstavek, in sporazumno z Odborom mora biti v pristojnih posvetovalnih organih zagotovljeno ustrezno predstavništvo slovenske manjšine.

3. Za izvedbo posegov, ki naj prispevajo k razvoju ozemelj občin videmske pokrajine, vključenih v gorske skupnosti Kanalske doline, Terske doline in Nadiških dolin, v katerih je zgodovinsko prisotna slovenska manjšina, dodeli država deželi Furlaniji-Juljski krajini, začnši z letom 2001, poseben prispevek v višini 1.000 milijonov lir letno.

4. Za izvajanje tega člena je predviden izdatek v višini največ 1.000 milijonov lir letno, začnši z letom 2001.

22. Člen

(Sindikalne organizacije in dejavnosti)

1. Kar zadeva izvajanje sindikalnih dejavnosti nasploh in pravice do predstavništva v zbornih organih javne uprave in ustanovah, ki delujejo na interesnih področjih, se pravice, ki jih zakon priznava združenjem in organizacijam, ki so članice najbolj reprezentativnih sindikalnih konfederacij na vsedrжавni ravni, skladno z mnenjem Odbora razširijo na sindikalne organizacije in stanovska združenja, ki opravljajo svoje dejavnosti pretežno v slovenskem jeziku in ki imajo, zaradi svoje velikosti in razširjenosti na območju, o katerem govori 4. člen, znotraj manjšine predstavniški značaj.

23. Člen

(Dopolnilo zakona št. 482, z dne 15. decembra 1999, v zvezi s kazensko zaščito jezikovnih manjšin)

1. Za 18. členom zakona št. 482, z dne 15. decembra 1999, je vključen naslednji člen:

18. Člen-bis - 1. Določila 3. člena zakona št. 654, z dne 13. oktobra 1975, in kasnejše spremembe ter določila zakonskega odloka šte. 122, z dne 26. aprila 1993, ki je bil z dopolnili spremenjen v zakon št. 205, z dne 25. junija 1993, se uporabljajo tudi za preprečevanje in represijo pojavov nestrpnosti in nasilja nad pripadniki jezikovnih manjšin.

24. Člen

(Prehodna določba)

1. Do ustanovitve komisije navedene v 3. odstavku 13. člena ima njene funkcije pristojna komisija navedena v 9. členu zakona št. 932, z dne 22. decembra 1973, ki jo ustrezno dopolnjujejo šolski skrbnik v Vidmu ali njegov pooblaščenec in dva državljana slovenskega jezika, ki ju imenuje pokrajinski svet v Vidmu, s tem da vsak svetovalec lahko predlaga enega samega kandidata.

25. Člen

(Spremembe ozemlja, kjer se ta zakon izvaja)

1. Seznam, ki ga določa 4. člen, je mogoče spremeniti z odlokom predsednika republike na predlog Odbora, ne da bi to predstavljalo večje ali dodatne stropke za državo.

2. V primerih, ko gre za ohranitev in promocijo kulturne, zgodovinske in jezikovne identitete, se lahko na pobudo Odbora zaščitni ukrepi v korist pripadnikov slovenske manjšine, ki jih predvideva ta zakon, če so kompatibilni, izvajajo tudi izven območja, ki ga določa 4. člen. Za to niso predvidena nova ali dodatna finančna bremena za državo.

26. Člen

(Volilna zakonodaja)

1. Volilni zakoni za volitve senata in poslanske zbornice vsebujejo določila, ki olajšajo izvolitev kandidatov, ki pripadajo slovenski manjšini.

27. Člen

(Finančno kritje)

1. Za finančno kritje obveznosti, ki izhajajo iz odobritve stroškov, o katerih je govor v 3., 8., 10., 11., 12., 13., 15., 16. in 21. členu tega zakona in ki za leto 2001 znašajo

15.567.000.000 lir in 20.567.000.000 lir od leta 2002 dalje, se sredstva za ta leta zagotovijo na podlagi projekcij in vpisanih postavk v triletnem predračunu 2000 - 2002 v tekoči postavki "Posebni sklad" v okviru predračuna zakladnega ministrstva za leto 2000 z delno uporabo sredstev iz ustreznega sklada pri istem ministrstvu.

2. Zakladni minister je pooblaščen, da s svojimi odloki poskrbi za potrebne spremembe v proračunu.

28. Člen

(Končne določbe)

1. Ob spoštovanju vsega, kar določa ta zakon, ostajajo v veljavi zaščitni ukrepi, ki so bili kakorkoli že sprejeti v okviru izvajanja Posebnega statuta v prilogi k Londonskemu memorandumu o soglasju, z dne 5. oktobra 1954, ki ga povzema 8. člen pogodbe med Republiko Italijo in Socialistično federativno republiko Jugoslavijo, s prilogami. Pogodba je bila skupaj s sporazumom med istima strankama, s prilogami, s sklepnim aktom in z izmenjavo not podpisanimi v Osimu (Ancona) 10. novembra 1975 ratificirana z zakonom št. 73, z dne 14. marca 1977.
2. Nobenega določila tega zakona ni možno tolmačiti na način, ki bi slovenski manjšini zagotavljal nižjo raven zapčite od tiste, ki jo že uživa na podlagi prejšnjih določil.
3. Morebitna ugodnejša določila od teh, ki jih predvideva ta zakon, izhajajoča iz državne zakonodaje za zaščito jezikovnih manjšin, se na podlagi mnenja Odbora in brez novih ali višjih stroškov za državo izvajajo tudi v korist slovenske in nemške manjšine v deželi Furlaniji-Juljski krajini.
4. Z izvajanjem tega zakona ne bo mogoče bremeniti javnih financ z nobenimi novimi ali višjimi finančnimi bremenimi razen tistih, ki jih vnajvišji meri izrecno določajo ta in drugi zakoni, ki zadevajo zaščito slovenske manjšine.

29. Člen

(Tolmačenje)

1. Za namene tega zakona se za zaselke smatrajo naseljene enote, ki imajo status zemljepisno samostojnega kraja.